

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

3-668

ASKOV LÆRLINGE

ÅRSSKRIFT 1959

UDGIVET AF
ASKOV HØJSKOLES ELEVFORENING
JANUAR 1960

M E D D E L E L S E R

Bemærk:

Kontingentet (mindst 4,50 kr.) bedes indbetalt på medfølgende girokort. Har man skiftet navn og adresse, bedes dette meddelt på afsenderkuponens bagside, da det ellers er umuligt at finde navnet i vort kartotek.

Kontingent, der ikke er betalt inden 1. april, vil blive opkrævet gennem postvæsenet med tillæg af porto.

Sommerens elevfest afholdes lørdag den 25. juni—søndag den 26. juni. Festen begynder lørdag kl. 17. Deltagerne bedes melde sig inden 16. juni. Sengetøj medbringes.

Elevmøde med generalforsamling i elevforeningen afholdes i forbindelse med efterårsmødet på Askov højskole lørdag den 10. september til tirsdag den 13. september. Nærmere bekendtgørelse udsendes.

ASKOV LÆRLINGE

ÅRSSKRIFT ¹⁹⁵⁹ 1960

DANMARKS LÆRERHØJSKOLE
BIBLIOTEKET

UDGIVET AF
ASKOV HØJSKOLES ELEVFORENING
JANUAR 1960

Nytårstale

Et latinsk ordsprog, der menes at stamme fra John Owen, siger at tiderne forandrer sig, når menneskene forandrer sig. Sådan hedder det ganske vist ikke ordret; *tempora mutantur, et nos mutamur in illis*, hedder det. Men forandringerne udgår jo ikke fra tiderne, de udgår fra menneskene, og meningen må altså være, at når menneskene bliver anderledes, bliver også tiderne anderledes.

Men hvorfor bliver menneskene anderledes? Menneskene bliver anderledes, fordi synerne bliver anderledes, eller som Hans Zehrer et sted udtrykker det, fordi billederne bliver anderledes.¹⁾ Hvad for billeder? De uforklarlige billeder, syner og visioner der stiger op fra de forborgne dybder i menneskesjælen og sætter mennesker og folkeslag i bevægelse. Det er disse billeder — drømme, ønsker og forhåbninger — der er menneskets egentlige virkelighed. For deres skyld er mennesker undertiden draget på korstog, som man gjorde det i middelalderen, da man drog til Jerusalem og mente at tusindårsriget vilde bryde frem, når man fik »de vantro« drevet bort fra den hellige by. Til andre tider har det været andre syner der har behersket det europæiske menneske. Men det er dog sikkert en sandhed der gælder under alle forhold, at alle store bedrifter i historien og alle store kulturer der er fremstået, alle har været behersket og inspireret af usynlige billeder der har kaldt kulturerne og bedrifterne frem af mørket og gjort dem til virkelighed.

Spørgsmålet er så om det forholder sig sådan i dag. Vi står ved begyndelsen af et nyt år, og det får os uvilkårlig til at tænke på fremtiden og stille spørgsmålet om hvad frem-

¹⁾ Hans Zehrer: *Stille vor dem Sturm*, Rowohlt, 1949, s. 55 ff. og s. 203 ff.

tiden indeholder. Vi kan ikke besvare det, vi ved ikke hvad fremtiden indeholder. Men måske gælder det også i dag at spørgsmålet om fremtiden først og fremmest er et spørgsmål om, hvilke billeder eller syner der behersker os, eller om der overhovedet er noget der behersker os.

1.

Der var engang da vi her i Europa var behersket af drømmen om det tekniske fremskridt, drømmen om alt det man vilde blive i stand til at udrette og alt det man vilde blive i stand til at begribe og forstå, når man fik afløkket naturen dens skjulte hemmeligheder. Det var den gang alkymisterne sad på deres ensomme loftskamre og eksperimenterede med tilværelsens grundstoffer. Man drømte om at finde en blanding af vædsker der kunde forvandle bly til guld. Eller man drømte om at finde de vises sten, og man forestillede sig at man ved hjælp af mærkelige opfindelser vilde blive i stand til at frembringe ting der aldrig før havde været set på jorden.

Allerede i året 1250 skrev den engelske franciskanermunk Roger Bacon (ikke at forveksle med den senere Francis Bacon): »Udforsk naturen og gør eksperimenter. Så vil I kunne frembringe uanede ting. Jeg kan tænke mig at der så vil opstå en vogn der bevæger sig uden trækdyr og med en uhyre hastighed hen over jorden; der sidder et enkelt menneske inde i den og trykker på en pedal, og så bevæger den sig. Og jeg kan tænke mig et skib der bevæger sig på havet med en langt større hastighed end de skibe der drives frem af vinden. Ja, føjer han til, jeg kan tænke mig mennesket flyve som en fugl i luften. Han sætter sig ind i et apparat der har vinger som en fugl, og når han drejer på et hjul, får han apparatet til at løfte sig op i luften og flyve.«²⁾

Senere blev disse drømme om de kommende tekniske vidundere jo endnu stærkere. Vi kender dem også fra mange af renæssancetidens store skikkelser, navnlig fra en skikkelse

²⁾ Konrad Sandkühler: *Perceval oder die Geschichte vom Gral*, Stuttgart, 1957, s. 189.

som Leonardo da Vinci, der efterlod sig fuldt udarbejdede tegninger både til flyvemaskiner, vandtorpedoer, boremaskiner og mange andre mærkværdigheder, der først blev virkeliggjort flere århundreder senere. Og vi ser at det ikke bare var drømme, men virkelige billeder — billeder, der steg op fra sjælens dybder med en sådan kraft at det ikke er nogen overdrivelse at sige at i disse billeder lå fremtiden gemt.

Men i dag er alt det der den gang var billeder blevet til virkelighed, og dermed har billederne mistet deres kraft som billeder. Hvad der endnu er tilbage at virkeliggøre af det man den gang drømte, dertil behøves ingen billeder. Det kan være lidt eller meget der endnu mangler i at få det hele gjort fuldkomment, men det behøver i hvert fald ikke at inspireres af syner, det kan klares ved hjælp af et simpelt regnestykke. Det vil sige, regnestykket kan måske nok undertiden blive temmelig indviklet; der er jo mange kombinationsmuligheder; men ved hjælp af elektronhjerne vil man uden tvivl være i stand til at nå hvad man endnu ønsker at nå i retning af perfektibilitet på de forskellige områder, enten det er udnyttelsen af atomkraften til fredelige formål, eller det er oprettelsen af billige søndagsture til månen eller mars. Så meget er i hvert fald sikkert, at til alt dette behøves ingen drømme og visioner. Det sidste stykke af vejen går af sig selv, rent automatisk; ja, i den grad automatisk går det af sig selv at det ikke engang vilde være muligt at standse eller bare dreje udviklingen ind i en anden retning.

For så vidt ligger fremtiden altså fast. Spørgsmålet er så blot om en fremtid der ligger fast overhovedet er fremtid. I hvert fald kan man sige så meget, at den der søger fremtiden på de områder der ligger fast, må begrænse sig til at opfatte fremtiden som et mekanisk forløb, et forløb der bestemmes af fysiske naturlove og matematiske formler og bestemmelser. Naturligvis vil en vis del af et mekanisk forløb til enhver tid indeholde et element af fremtid, for så vidt som en vis del af dette forløb først bliver virkeliggjort om nogle minutter — eller om nogle uger eller år.

Men en sådan fremtid vil altid være en beregnelig fremtid. Og det mærkelige er, at så snart fremtiden er beregnelig, mister den sin karakter af fremtid. Den er på en måde allerede virkeliggjort. Den er ikke mere i stand til at kalde på forventningen. Men en fremtid der ikke kalder på forventningen, den er ikke fremtid mere.

Den kan nok rumme interessante momenter. Det er f. eks. interessant, at man i Milano har bygget en mægtig silo til parkering af biler og på den måde gjort et vældigt fremstød til løsning af storbyens parkeringsproblem ved hjælp af rationelle metoder. Ved et enkelt tryk på en knap bringes bilen ad glidende bånd og automatiske elevatorer på plads i den ledige garageskuffe på 9. eller 13. etage. I løbet af blot 40 sekunder kan man på denne måde få enhver bil til at glide på plads i hver sin skuffe; og ialt kan der være 2000 vogne i et sådant tårn.³⁾ Som sagt — det er interessant at man har gjort en sådan opfindelse, og i løbet af de kommende år vil der jo nok blive bygget biltårne forskellige steder også her i landet, og det vil sandsynligvis blive en behagelighed for mange af os. Men vi ser ikke hen til sådanne vidundertårne som noget der fylder os med store forventninger, eller som noget der indvarsler en ny tid, sådan som man i renæssancetiden så hen til den herlige tid der vilde oprinde, når man fandt de vises sten eller fik virkeliggjort de billeder af tekniske vidundere man gemte i sit indre.

Og det tyder jo på at de billeder der engang lå på bunden af Europas underbevidsthed og var svangre med fremtid, de drømme og syner der engang fik os til at tro at der vilde opstå et paradys på jorden, når teknikken fik virkeliggjort sine forjættelser — disse drømme og billeder har i dag mistet deres magt. Og en skønne dag, om kort eller lang tid, vil de også miste deres magt ude i de fremmede verdensdele, ude i Sibirien, i Kina og Indien, i Afrika og andre lignende steder, hvor man i dag drømmer den samme drøm som man engang drømte her i Europa, drømmen om en herlig fremtid ved hjælp af de tekniske hjælpemidler.

³⁾ Johs. Landbo i »Ingeniøren«, 15. november 1959, s. 645.

For mange i de såkaldte »underudviklede« lande er denne drøm lige så brændende som den nogen tid har været i Europa; for andre er det, som om den allerede fra starten er ormstukken, som om man allerede fra begyndelsen — visse steder i hvert fald — har set at bagsiden af medaljen ser anderledes ud end den strålende forside.

Solen skinnede på min hytte, skriver en digter fra et sted i Afrika, hvor man allerede i dag ikke mere føler sig lykkelig efter mødet med Europa: Solen skinnede på min hytte, og mine kvinder var smidige og smukke som palmerne under aftenbrisen. Mine børn sejlede på den store flod over dødens dybder, og mine pirogger kæmpede med krokodillerne. Månen, vor moder, ledsagede vore danse, tam-tam'ens vilde, tunge rytme, glædens tam-tam, sorgløshedens tam-tam mellem frihedens bål. — Sådan var det engang. Men så kom der en dag da det blev helt anderledes. Og da var det som solstrålerne slukkedes i min hyttes meningsløshed, skriver han. Og resten af digtet handler så om, hvordan fremmede erobrere er trængt ind i hans verden og har slået alt det i stykker som han hidtil har levet på. Han indrømmer at det fremmede, der kom fra de hvides verden, har givet ham mange goder, og at det måske har været i stand til at forlænge hans liv, og forlænge hans børns liv, det har givet ham en højere levestandard; men samtidig har det også gjort noget andet, siger han, det har sønderrevet hans hjerte. Og dermed slutter han sit digt.⁴⁾

2.

Tiderne er blevet anderledes, fordi menneskene er blevet anderledes? Men hvorfor er menneskene blevet anderledes? Er det virkelig fordi vore billeder, vore syner og drømme, er blevet anderledes, som det blev udtrykt før, eller er det måske snarere fordi vi har mistet de drømme og syner vi hidtil har levet på, uden at der er kommet nye i stedet?

Uden tvivl er det det sidste der er tilfældet.

⁴⁾ Moderne afrikansk digtning, ved Uffe Harder, Borgens forlag, 1953.

De unge skal se syner og de gamle skal have drømme, hedder det et sted i Det gamle testamente. Og i de tider hvor dette sker, er folket sundt, mener profeten. Men når der intet syn er, og ingen mere formår at drømme, hedder det et andet sted, da bliver folket tøjlesløst, fordi det gribes af angst. Måske er det her vi har årsagen til at angsten også i vore dage spiller så stor en rolle som den gør. Måske er årsagen den som profeten nævner, at vi har mistet evnen til at drømme, evnen til at se syner, evnen til at undfange billeder hvoraf fremtiden kan vokse frem.

I hvert fald har vi tydeligt nok mistet denne evne. Og hvis vi skal tro vore digtere, psykologer og kulturfilosoffer og hvem der ellers udtaler sig om disse sager, kan det vist heller ikke nægtes at angsten på mange områder er blevet stor. Ikke alene har den sneget sig ind i vore hjerter, men den har også sneget sig ind i vore indbyrdes forhold. Angsten har i vore dage mange former. For nogle har den skikkelse af livslede, for andre har den form af travlhed, en uophørlig travlhed der er bange for ikke at komme tidligt nok, bange for at andre skal bemægtige sig de bedste pladser ved bordet, inden vi selv når at gøre det, de bedste pladser og de bedste stillinger, de bedste indtjeningsmuligheder i samfundet.

Men hvordan end angsten former sig, er det jo rigtigt nok at den er uden billeder, den er uden drømme og syner, uden håb og uden forventning.

Alligevel er håbet ikke helt tilintetgjort. Af og til stikker det hovedet frem. Men om det kan skaffe sig råderum iblandt os — det afhænger sikkert af mange ting, men især afhænger det dog vist af en enkelt ting. Det afhænger af om vi bliver i stand til at indse at vi selv er skyld i den situation hvori vi befinder os.

På et militærhospital i Amerika ligger et menneske der er blevet et symbol på dette forhold, et menneske der uden at ville det og uden at vide hvad han den gang gjorde, kom til at berøve 200.000 mennesker livet. Hans navn er major Eatherly, en af superpiloterne på bombemaskinen B 29, der bragte atombomben hen over Hiroshima den 6. august

1945. Eatherly var den gang 26 år gammel. Efter sin tilbagekomst og efter at være blevet hyldet af mange tusind for sin bedrift foretog han to selvmordsforsøg. Han havde fået tildelt en høj pension, men han hævdede den ikke. Så prøvede han at begå nogle forbrydelser for på den måde at tvinge offentligheden til at dømme ham til døden. Over for dommerne forklarede han at han følte sig forfulgt af tusindvis af døde. Hans kone lod sig skille fra ham, fordi hun ikke kunde holde ud at høre på hans forfølgelsesvanvid. Så blev han overgivet til lægerne, der gav mange interessante forklaringer på hans lidelser, men var ude af stand til at hjælpe ham. Han blev anbragt i de psykiatriske afdelinger i militærhospitalerne, det ene efter det andet; og dér er han endnu.⁵⁾

Naturligvis blev det gjort ham klart at andre havde udført lignende handlinger som han, og dog levede videre, raske og ubesværede. Ligesom det også blev foreholdt ham at det jo ikke var ham, men den amerikanske præsident der havde truffet beslutningen om at bomben skulde kastes, og at det altså var præsidenten der havde den egentlige skyld. Men det var altsammen forgæves. Trøstebreve og velmenende råd strømmede ind til ham fra hele verden; men han læste dem ikke. Den eneste der havde held til at komme i forbindelse med ham var den østrigske forfatter Günther Anders. Gennem længere tid udviklede der sig en brevveksling imellem dem, og gennem denne kontakt med Anders synes bombeflyveren endelig at have fået dog nogen ro, åbenbart fordi det lykkedes Anders at overbevise flyveren om at han ikke er ene om sin skyld.

Indledningen til brevvekslingen imellem dem er nylig blevet offentliggjort, og den grundtone der går igennem det, Anders skriver, er en understregning af at vi alle er skyldige.⁶⁾ Vi er alle medskyldige i at tilværelsen er blevet sådan indrettet at vi i mange situationer må handle automatisk, næsten som om vi kun var et hjul i en maskine, uden i egentlig for-

⁵⁾ Horisont, november 1959, s. 161.

⁶⁾ Günther Anders: *Der Mann auf der Brücke*, München 1959, s. 235 ff.

stand at have ansvar for det vi udfører. Det er den situation bombeflyveren befinder sig i, når han flyver ud for at udføre en ordre hvis mening han ikke forstår. Men det er den samme situation vi alle gang på gang bringes i ved vort forhold til det samfund vi er omgivet af. Gang på gang står vi over for det at skulle handle efter et reglement, og at vi for at kunne gøre det må tilsidesætte menneskelige hensyn på det ene eller det andet område. Jo mere tilværelsen rationaliseres og gennemorganiseres, des flere situationer vil der uden tvivl opstå af denne art. Og i almindelighed finder vi os jo også meget godt i at det er sådan. Vi sløves over for det.

Men så hænder det alligevel nu og da — som det skete med bombeflyveren over Hiroshima — at reglementet pludselig bliver betydningsløst, ja meningsløst, bliver til intet og forsvinder, og at det menneskelige forhold bliver det hele, bliver det eneste afgørende. I det nævnte tilfælde skete det ganske vist på en så overvældende måde at den pågældende følte sig slået til jorden af skyld, ikke fordi han pludselig fik religiøse skrumpleser og blev overfaldet af syndsbevidsthed, men fordi det jo i ganske bogstavelig forstand var hans skyld at alle disse mennesker var blevet slået ihjel. Han så dem for sit indre blik, så hvordan de rejste sig imod ham og krævede deres liv af ham.

Men i dette syn — eller billede, er der trods alt noget forløsende. Det er et syn der rummer en tilskyndelse, en inspiration, en befaling — en befaling til at se væk fra reglementet, enten dette består af politiske partiprogrammer, kirkelige bekendelser eller såkaldte videnskabelige livsanskuelser, og i stedet lytte til det råb der lever i hvert eneste levende menneskehjerte, råbet om at blive forstået, råbet om at få del i den glæde og fylde som livet er. Jo mere vi sløves af reglementet, des mindre bliver vi i stand til at høre dette råb. Men jo mere vi oplever vor egen sløvhed som en skyld, des mere vil også tilværelsen omkring os blive levende, og des mere vil der være mulighed for at nye billeder, nye drømme og syner, vil kunne gribe os og hjælpe os med at give fremtiden en mening.

Knud Hansen.

Cirklen

SANGE fra

Chippewa Teton—Sioux Northern Ute

Mandan og Hidatsa Pawnee

Menominee Yuman og Yaqui Papago

Oversættelsen er foretaget af Tage Hind på grundlag af Frances Densmores afhandling om Chippewa Music (Bureau of American Ethnology, Bulletin 45, 1910) samt det udvalg Mrs. Densmore har ladet trykke i Perspectives 16, p. 201 f., 1956.

Cirklen er det centrale symbol i de nordamerikanske prærieindianeres ånds-verden.

Ved den store forårs- og skabelsesfest hos Omahastammen, et af de talrige Siouxfolk, træder den der leder den hellige handling frem for alt folket på festens første egentlige kultdag, ledsaget af en hjælper. Han skærer græstørven bort så at mulden blottes, knæler ned og (medens hjælperen fatter om hans håndled for at han ikke skal være alene om at bære ansvaret) tegner en cirkel i jorden.

Samtidig synges den rituelle sang der beretter om den gang da jordens ring først blev til.

Så fyldt med betydning er det der sker at hvis man begår den mindste fejl, glemmer et ord, gør en forkert bevægelse, må alt begynde forfra, ikke blot selve handlingen men hele festen, lejren opløses, enhver igen drage til sit, og ikke før efter en vis periode kan man atter samles og begynde igen på den hellige handling.

Sådan må det være fordi den kultiske skabelseshandling er virkelig: man tror (det vil sige: man er erfaringsmæssigt forvisset om) at uden dette samarbejde mellem mennesker og gud gennem kulten vil jorden ikke kunne bestå; hvis mennesket intet foretager sig for at det igen skal blive forår så udebliver foråret, viser mennesket ikke i handling at det

kender sit ansvar for det vi kalder jordkloden, for cirklen, går den til grunde.

Det fortælles at en gang overværede en hvid mand afhentningen af den hellige pæl, det træ der skal stå i midten på helligstedet, d. e. i jordens centrum. Den hvide mand så hvordan de fire unge uberørte kvinder blev fulgt ud i skoven af de unge mænd, han så at anføreren gav den første af de unge kvinder en økse og bad hende føre det første hug mod det udvalgte træ, han så at hugget fejlede, at hun gav øksen til den næste af de unge kvinder der også fejlede, ligeså den tredje og den fjerde. Således tre omgange. Han så nu at den første kvinde førte øksen for fjerde gang og den bed sig fast i veddet, at fjerde gang lykkedes hugget for alle fire kvinder og at nu endelig kunne mændene fælde træet. Den hvide mand spurgte: hvorfor hugger de ved siden af. Indianeren svarede: lykkes al ting altid for dig første gang. Den hvide mand spurgte: hvorfor rammer de fjerde gang. Indianeren svarede: fire betyder fire men det betyder også nord syd øst vest, fire betyder det hele, men også ham der har givet det hele til de små.

Man mener der er et par hundrede *mide*¹ sange hos chippewa-indianerne alene. De har forskellig funktion men er alle kultiske. De er optegnet efter en særlig nemoteknisk metode på strimler af birkebark, og disse tegnede symboler forstås umiddelbart og universelt af alle inden for gruppen.

Cirklen er en identifikation af enten jorden eller himlen eller et bjerg eller en sø. Cirklen er rummet i hvis midte mennesket lever. Et andet ofte benyttet symbol er en bølge-linje eller en ret linje der står for *manido*¹ og den kraft der udgår fra *manido*¹, det hellige, den hellige.

Der var engang en kvinde der var medlem af *mide*¹ *wiwin*, en af de kultiske sangklaner. Frances Densmore bad hende om at tegne chippewaordet *gi*¹*cigo*¹*ikwe* i symbolskrift.

*gi*¹*cig*: himmel

ikwe: kvinde

o: en bindevokal

Kvinden sagde at det vilde kræve nogen tid for hende at finde ud af hvordan symbolet skulde tegnes og at hun måtte være alene i sin bolig medens hun tegnede det.

Hun tegnede en dobbelt og en enkelt cirkel. Den dobbelte cirkel er månen indesluttet af himlens kreds, den enkelte cirkel er jorden.

Inde i hver af disse cirkler ses en kvinde — de to kvinder er forbundet med en lige linje der løber fra himmelkvinden til den jordiske kvindes hånd.

Hun som havde tegnet dette symbol forklarede: gi¹cigo¹ ikwe betyder at i virkeligheden er der aldrig kun een kvinde men altid to; i himlen er den ene af disse kvinder, på jorden er den anden; men den kvinde der er i himlen giver uafbrudt ånd og kraft og liv til jordkvinden. Og den jordiske kvinde strækker sin hånd ud for at tage imod.

Alle sange gives som gave. Også de personlige, de der handler om forelskelse eller om en enkelt stærkt sanset oplevelse, af en hjort der ser på en blomst, af en busk der synger i vinden, af landsbyens lyde der rammer et øre en stille forårmorgen på sletten.

Men ingen sange er private, de kan gives til den enkelte men han må ikke synge dem for sig selv, sangene tilhører alle. Sangene synges, og som oftest også danses, når alle er forsamlet, og det vil igen sige som led i kulten: det er altid en gudstjeneste at synge. Ind imellem de egentlige hellige handlinger er der mulighed for at berette om forfædrenes eller de egne bedrifter under jagt og kamp, men også om kærlighed mellem mand og kvinde, om sorg over ham som faldt i kampen, om den humor der kan ligge i spillet mellem en viss ung pige der går alene mellem træerne og en viss ung mand der ser at hun er alene.

Alt i disse sange er konkret.

Når der synges: I en fugls skikkelse
 Viser den sig.

Så er dette ikke abstrakt, man ser fuglen — danseren er fuglen for alles øjne. Og man ved hvem *den* er: wakan, den hellige uden hvem intet er.

CHIPPEWA

Jordens Midte

I jordens midte
Hvorfra jeg kommer.

nawo'kumigan: i jordens midte
wen'djimo'kiyan: hvorfra jeg kommer

Sangeren ryger i tavshed på den hellige pibe før han synger. Derefter beder han denne bøn:

Jeg gør ikke dette af utidig nysgerrighed
Men jeg har røget en pibe til
Mide'manido'
Fra hvem disse sange kommer
Jeg beder dem om
Ikke at blive vrede på mig fordi
Jeg synger disse sange som
Tilhører dem.

mide': helligstedet, centrum, jordens navle
mide'manido': de hellige ånder

K u l t S a n g e

I en fugls skikkelse
Viser den sig.

Jorden skælver
Når jeg vandrer
Mit hjerte skælver
Når jeg vandrer
Ind i det hellige hus.

Lyd af rindende vand
Går gennem mit hus.

Frem af vandene
Dukker de op
Nu og igen
Mine brødre
De hellige oddere.

Skøn som en stjerne
Ophængt på himlen
Er vort hellige hus.

Hvad mener Du om mig —
Prydet er jeg som roser
Smuk som roserne.

Musikken toner bort
Dens klange er fem i tal.
Frihed.
Musikken toner bort
Dens klange er fem i tal.

D r ø m m e S a n g

Til tider
Vandrer jeg om
Fuld af medlidenhed med mig selv
Medens vinden bærer mig bort
Henover himlen.

Torden Sang

Fra den ene halvdel
 Af himlen
 Kommer det som lever dér —
 Med en vældig larm.

Drømme Sang

Himlen og jeg
 Følges ad.

Min Kærlighed Svandt Bort

En løm
 Troede jeg det var.
 Men det var
 Min kærligheds åre
 Der fangede en ugle.

Kærligheds Sang

Græd ikke
 Jeg er udødelig.

Kærligheds Sang

Sorgfuld må han være
 Som svigtede mig
 Og sig selv
 Dengang jeg var ung.

Kærligheds Sang

Du drømmer forgæves om
 At det er dig jeg søger.
 Grunden til
 Mit komme er —
 At aflægge din yngre søster
 En visit.

K æ r l i g h e d s S a n g

Åh
Tænker jeg
Åh
Tænker jeg
Jeg har fundet
Min elskede
Åh
Jeg tror det er sandt.

D a n s e S a n g

Rapt rammer
Mine fødder dig
Vort land
Med de svungne horn.

D ø d s S a n g

Lugten af død
Jeg sanser dødens stank
Tæt ind på min krop.

K r i g s S a n g

Lyden af fødder der går
Over sletten.
Hvad spiller de for et spil
Disse mænd
Medens de går over sletten.

S o m m e r f u g l e n s S a n g

Dér —
I dagens gryende hede —
Blev jeg til.

D r ø m m e S a n g

Når mine øjne
 Ser sletten
 Ved jeg at foråret
 Har sommeren i sig.
 Når jeg er stille —
 Landsbyens lyde.

T E T O N S I O U X

S o l d a n s S a n g

Jeg vil
 Min røst skal høres
 Hør mig
 Over alt i landet
 Min røst skal høres
 Hør mig:
 Jeg vil leve.

K r i g s S a n g

En ulv
 Sådan så jeg mig selv.
 Men jeg fik intet at spise
 Derfor
 Udmattet er jeg
 Af at stå.
 En ulv
 Sådan så jeg mig selv.
 Men
 Uglerne
 Tuder
 Og
 Jeg frygter natten.

K v i n d e n s S a n g E f t e r S l a g e t

De gamle mænd siger:
Kun jorden varer ved.
I talte sandt.
I fik ret.

S a n g E f t e r S l a g e t

De de unge mænd
Gik forbi
Søgte jeg ham.
Aldrig kan jeg forstå
Han er borte
For altid
Aldrig
Kan jeg forstå.

Uglerne
Tuder ad mig
Uglerne
Tuder ad mig
Det er alt
Hvad jeg hører
Ulvne
Hyler ad mig
Ulvne
Hyler ad mig
Det er alt
Hvad jeg hører.

N O R T H E R N U T E

D a n s e S a n g
Op på bjerget
Vindens susen.

MANDAN OG HIDATSA

K æ r l i g h e d s S a n g

En viss pige
 Vandrer mellem træerne.
 Helt alene
 Vandrer hun.

PAWNEE

F o r å r s S a n g

Foråret kommer
 Jeg kan skelne de brogede dufte
 De hvide urter
 Som danserne bærer i hænderne.

D r ø m m e S a n g

Min elskede
 God er den
 (Han gentog det blidt)
 God er den
 Den rullende torden.

D a n s e S a n g

Den gule stjerne har set mig
 Mere endnu:
 Den gav mig
 En vajende gul fjer.
 Den gule stjerne.

MENOMINEE

D r ø m m e S a n g (Døds Sang)

Fra himlen
 En lyd
 Som træernes raslende blade.

K æ r l i g h e d s S a n g

Ikke
Før morgenen kommer
Hører jeg op med
At gøre kur til dig

YUMAN OG YAQUI

K æ r l i g h e d s S a n g

I *Co'cori* bor en pige
Hvis navn er *Hesuci'ta*
Hun er en yndig pige
Øjnene er stjerner
Hendes øjne vandrende stjerner.

E n F a b e l

Uglen blev bedt om
At gøre hvad den kunde.
Da tudede den og meldte
Morgenstjernen
Og tudede igen:
Nu er det gry.

E n B u s k

Busken står
Under et træ —
Den synger.

B l o m s t e n

Hjorten
Ser på en blomst.

PAPAGO

Gammel Kones Sang
i Kuld en

Alle tier
Alle tier
Sneen daler ned
Vinden synes
Mig at blæse
Baglæns.

Pubertets Ritus for
Pigen Cowaka

En fattig mand
Tager sangene i sin hånd
Drysser dem ud
Nær solnedgangens sted
Se, *Cowa'ka*
Løb derhen
Tag dem i din hånd
Læg dem under den synkende sol.

Hvide Fjer

Dunede hvide fjer
Glider frem under
Solnedgangen
Langs med jordens æg.
Morgenstjernen er oppe.
Jeg skrider over bjergene
I lys fra havet.
Der står et bjerg imod vest
Skønt står det
Strålende hvide buer af lys
Bøjer sig ind over jorden.

D ø d s S a n g

Solen står op.

Fra dens sider udgår buer
Nær buerne vildløvens unger.

Himlen er rød.

Dette er alt.

Månen går ned.

Fra dens sider udgår vidjer
Egnet til pile.

Nær vidjerne vildkattens unger
Endnu har de knapt lært sig at gå.

Dette er alt.

Solen svinder langsomt

Mere langsomt ned end op.

Sorte flagermus svirrer

Når solen er borte.

Dette er alt.

De hellige små hernede

Bevæger sig frem og tilbage

Tumler rundt som i leg

Mellem hvide ørnes fjer.

Dette er alt.

I den store nat forlader mit hjerte mig.

Tørt raslende kommer mørket mod mig.

I den store nat forlader mit hjerte mig.

Oktoberluft.

Tage Skou-Hansen: »De nøgne Træer«

1.

»Oktoberluften var kold og rå af fugt, men den var ren, uden lugt af skoves og havers melankolske, rådnende efterår« (195). Sådan er Skou-Hansens roman, frisk, djærv, ligefrem, til stadighed og i de mindste detaljer stimuleret af en velgørende, skarp, årvågen satire og humor, på højdepunkterne tillige af en sjælden alvor og vægt.

»De nøgne Træer« består ganske kort af en central kærlighedstragedie med Gerda og Holger som hovedpersonerne og Christian, Gerdas mand, som tredjemand, udspillet i 1943 i og omkring Århus blandt en sabotørgruppe. Christian er gruppens leder, Holger, Leo og Jakob menige medlemmer, mens Kjeld, efter en række kunstneriske og filosofiske spekulationer, tilsidst, da hans digterambitioner svigter ham, indlemmes som menig. Under en aktion dræbes Kjeld, sandsynligvis efter eget ønske, mens Christian såres alvorligt, hvorefter Gerda, modnet gennem forholdet til Holger, akcepterer sin skæbne som Christians nu uundværlige ledsagerske og støtte under flugten til Sverige og sidenhen. Fortællingen munder ud i Gerdas og Holgers adskillelse. — Udaf disse ret banale kendsgerninger har Skou-Hansen formået at digte en tragedie af stor skønhed og styrke.

Man har undret sig over, at Skou-Hansen intet har skrevet før denne roman, udgivet i en moden alder. Det er også en mærkværdig afrundet, færdig og sikker debut.

Men det er ikke, fordi han er væsentlig anderledes indrettet end andre digtere, han er blot forskellig derved, at

han, i stedet for i en række ungdomsværker at udgyde alle digterens indledende, ufuldkomne stadier for os, denne tumlen med, hvorvidt han overhovedet er digter eller ej, med, hvad og hvem han i det hele taget er, — har arbejdet sig fri af disse os uvedkommende ting først og bragt dem udenfor sig selv i en sådan grad, at han kan fremstille dem med dramatisk objektivitet, i Kjelds skikkelse. Ellers kunne denne banale, en overgang næsten sygelige skikkelse heller ikke interessere synderligt.

Man kan måske endog vove at påstå, at netop fordi denne digtning på den ene side er blevet så sjældent livsnær, og på den anden side har kæmpet så hård en tilblivelseskamp (afspejlet i de pinefulde spekulationer, der anskueliggøres i Kjeld-skikkelsen), — er det ikke langt fra, at den aldrig var blevet til, at tvivlen om kunstens berettigelse havde sejret over en naturlig udtryksform og -trang. Man har indtryk af, at det er på et hængende hår, romanens drama har fået lov at tage form som et talende digterværk i stedet for at være forblevet hvor det kom fra, som stum, anonym virkelighed.

2.

Det centrale menneskelige drama opbygges og sandsynliggøres ganske gradvis, fint nuanceret. Bogen er affattet i første person, vi oplever dramaet set gennem Holgers øjne:

» Hun var ikke spor pæn. Hendes ansigt var så groft, at hun var lige ved at virke vulgær. . . . munden kunde tyde på lidt af hvert.« (28)

» det var ikke særlig udsøgte menneskelige værdier, hun udstrålede. Det var trods og uafhængighed og det, som lå hinsides trods: ligegyldighed. Hun var herreløs. Ikke nogens pige, ikke Christians kone.« (29)

» hendes ansigt havde umærkeligt forandret sig. . . . Der var alligevel andet i det end trods og spydighed. . . . hendes øjne var åbne og helt rolige, og jeg så deres farve. De var dulmende grå.« (32)

Kort og klart; netop fordi præsentationen er så direkte og uhøjtidelig, virker, som kontrast, ordene »De var dulmende grå« overordentlig suggestive og levende.

Bekendtskabet udvikler sig hastigt:

»Hendes heftighed tog vejret fra mig. Aldrig havde nogen mødt mig med en så ubetinget hengivelse

Da jeg åbnede øjnene igen længe efter, var verden forandret, og den blev aldrig mere som før, ikke for nogen af os.

. . . . Borte var den mutte, spydige mund, de rå og trodsige øjne, alt det lukkede og forhærdede, som skjulte hendes identitet. . . . Først i hengivelsen, i lidenskab blev hun den hun var. Ansigtet var vokset og fyldte sine træk ud. Rent og entydigt spejlede det hendes varme, sanselige natur. Hendes pande var klar, hendes mund stor og øjnene svimlende rolige og grå.« (79)

Forfatteren opbygger her metamorfosen gennem ordenes valg og indbyrdes spil: På den ene side har vi Gerdas fortid, det mutte og bitre, anskueliggjort ved de tørre, skarpe, hurtige konsonanter, der forstærker ordenes mening: »den mutte, spydige mund, de rå og trodsige øjne, alt det lukkede og forhærdede.« På den anden side det åbne, varme, lykkelige menneskesind, antydet ved de rige, runde vokaler og det rolige, uanfægtede tempo: »Ansigtet var vokset og fyldte sine træk ud. Rent og entydigt spejlede det hendes varme, sanselige natur. Hendes pande var klar, hendes mund stor og øjnene svimlende rolige og grå.«

Dette mesterlige samarbejde mellem ordvalg, ordmusik og tempo vidner om en sand digterhånd — skønt måske ganske uden hans vidende. Det udmærker sig måske mest derved, at det på intet tidspunkt forfalder til hult ornament eller overfladisk udsmykning, men udelukkende tjener det øjeblikkelige formål, overvåget af en vagtsom, afbalanceret kritisk kontrol.

Det gøres snart åbenlyst, at disse to elskende i særlig grad er bestemt for hinanden, ved et af skæbnens luner:

»Pludselig var hendes ansigt lige over mig, åbent og lidenskabeligt. Dette ansigt, som var mig fortroligt, før jeg nogensinde havde set hende, som rørte ved en begravet erindring i mig. Og med ét vidste jeg, hvorfra jeg kendte det. Det var alligevel fra mig selv. Ikke at hun lignede mig, nej, men hvis jeg kunde stige ned til bunden af mig selv, som til bunden af en brønd, da skulde jeg finde disse træk dernede. Denne runde pande, disse tætte, sorte bryn, denne heftige, svulmende mund, netop disse linjer, dette sjælsmønster, som *min skæbnes tegn*. Nu vidste jeg det.« (115–16)

Men midt i denne sanseløse rus af lykke kommer der en uforståelig uro over Holger; han mærker forgængeligheden røre på sig, uden først at forstå, hvad det egentlig er:

»Højt, højt over mig, et sted langt oppe i verden, var der et væsen, som pludselig gik fra forstanden og begyndte at kalde med lukket mund. Fuldstændig forrykt. Som om stumheden selv var blevet besvangret og nu vilde have mæle, overvældet af livets fryd, sanseløst beruset af lykke. En afsindig lyd

Men den *tomhedsfornemmelse* oppe i hovedet var der også igen. *Som om noget af hjernen var forsvundet*. Trukket ned i ryggraden og væk

. . . . I kroppen var der *en udmattelse, som grænsede til afmagt*. Som nærmede sig, nærmede sig hvad?

– *Selvødelæggelse*

Så var det alligevel ikke det jeg vilde. Nej. Et eller andet begyndte at arbejde i mig og forsøgte at sammenholde tingene og forstå, hvad det var, som var blevet tilbage. Hvad det var for *en drift, som ikke lod sig standse* af Kjeld, ikke blev stillet af sabotagen eller af Gerda, men som vilde længere endnu.

Var der alligevel *noget udenfor stoffet og kødet*, noget, som det ikke gav svar på? Var der *noget andet end at være i livet og tilhøre det*. Skulde man alligevel ikke sådan give sig hen til det?

Hvad var det, jeg rørte ved for et øjeblik siden?

. . . . *Et jag af frygt gik igennem mig, fordi jeg ingenting forstod, og fordi det allerede kunde være for sent at forstå.»* (103—4)

Selvødelæggelsestrangen, trangen til at forgå i lykkens beruselse, får alligevel ikke lov til at fortære ham helt; den modarbejdes af en anden, modsat, dunkel og uforståelig trang, en slags selvopholdelsesdrift, der træder i kraft imod hans vilje, en uro, utålmodighed, en ubevidst og uvillet stræben udover nuet.

Denne snigende, ødelæggende uro og frygt overfalder også Gerda:

»Men hun så aldrig på mig, mens vi var sammen, og vi talte ikke med hinanden før længe efter

Hvorfor ikke? Var hun bange for at se et andet ansigt over sig end mit? Eller bange for mit ansigt, for at finde noget fremmed i det, som røbede, at jeg alligevel ikke var den, hun troede? *Hvad var det for et forbehold hos hende*, som jeg ikke kunde overvinde, hvad var det, hun ikke vilde vide?

En følelse af *forladthed* sneg sig ind på mig, som jeg lå dør alene. Levede vi da alle blot *hver for sig*, *lukkede* for hinanden, i *blind* lydighed mod hver sin *dæmon*, følgende hver sin bane til nederlag eller sejr? Var der ingen forbindelse mellem mennesker udover den korte, flygtige, hvortil hver især kun kom med sin tørst?« (105—6)

Er det en forudanelse om deres senere adskillelse, er forbeholdet hendes forpligtelser overfor Christian?

Holgers tanker vandrer, mens han ligger i skoven, og efterhånden tager de dunkle anelser form af erkendelse:

». . . . mens han ventede på den sidste eksplosion. Lettelsen, den pludselige slaphed i hans ansigt, da braget kom, og samtlige spor var sprængt

Erindringen om denne fredelige scene i daggryet fik en varme til at skylle op i mig, og jeg vidste med ét, at jeg vilde tage med Christian, Leo og Jakob ud til

de magiske spor igen og igen. Uanset Gerda. *Af en eller anden grund, som ikke var til at sige.*« (106)

Skæbnens sammensværgelse mod Gerda og Holger, den kommende, uundgåelige adskillelse (som er det ydre udtryk for den endnu mere uundgåelige og uudgrundelige indre adskillelse, der så fint nuanceret anskueliggøres i den mærkelige uro, der kommer over dem begge), — bygges her op, sten på sten, af en række tilsyneladende ubetydelige omstændigheder, — allerede inden kærlighedsforholdet er kulmineret, rummer det i sig spiren til sin undergang. Men netop fordi Gerdas og Holgers historie berettes i denne rækkefølge, hviler der allerede et ægte tragisk skær over den, da de er på højdepunktet af deres lykke.

3.

Denne kærlighedshistorie, med dens svage forudannelser om ulykke, er det fundament, hvorpå Skou-Hansen bygger den egentlige tragedie. Den udspilles som en vekselvirkning eller en dialog mellem på den ene side erkendelsen af den ulykke, der er sket, og som snart indhenter vore personer, — og på den anden side protesten imod ulykken, vægringen ved at acceptere ødelæggelsen og den deraf følgende adskillelse, — kort sagt mellem de moderne ekvivalenter til den klassiske tragedies pligt og lyst.

Den dramatiske teknik er fint opbygget gennem de pasager, hvori personerne erkender ulykken, dens omfang og konsekvenser, — ikke samtidigt, men gradvis, én ad gangen. Igen et af skæbnens luner; som for at gøre denne ulykke endnu mere snigende og uafværgelig, overfalder personerne af den enkeltvis, værgeløse, alene. — Atter et eksempel på, hvorledes Skou-Hansen mestrer rækkefølgens kunst.

Erkendelsen når først Christian, den, der taber mindst ved ulykken. Derefter når den, ad mere indirekte og dunkle veje, Holger:

»Men hvem stod os i vejen og hvem så os nu? Ingen i verden, ingen! Jo, én. Den som fulgte efter mig, mens jeg løb, og som snart vilde indhente mig, i hvert fald

i skikkelse af en vished, *en viden, der gik til marv og ben*. Men indtil da! En aften, en nat, en time, en halv time!« (181–2)

Endelig når erkendelsen tilsidst Gerda:

»Du måtte sige det, jeg ved det godt, men hvorfor skal det være så djævelsk altsammen, hvorfor, hvorfor? *Nu får vi aldrig hinanden rigtigt, aldrig, aldrig i livet . . .*

– Hvorfor er han ikke død eller uskadt. Han behøver jo ikke netop mig, han kunde have så mange andre. Nu skal jeg blive hos ham altid, åh Gud, jeg ved det, jeg ved det allerede, og hvad skal jeg dog gøre, jeg kan jo ikke nogensinde glemme dig eller holde op med at elske dig, så længe jeg lever.« (186)

Man kunne måske finde intrigen, sabotør-historien, lovlig drastisk og banal, – i en vis forstand ligefrem et passiv for romanen, idet mange vil føle sig afskrækket fra bogen af denne grund; den slags har man efterhånden læst sig mæt i. På den anden side skal der stærke midler til at sandsynliggøre det frygtelige, fortærende menneskelige drama; intet mindre end krigen med dens rædsler er stærkt nok til at sønderrive den alliance mellem Gerda og Holger, der i de foregående scener er blevet tømret så fast sammen. Kun på denne baggrund bliver den centrale scene sandsynlig, hvor Gerda og Holger fuldtud bliver klar over deres kommende adskillelse, kun således bliver adskillelsen uomgængelig nødvendig.

Efterhånden som erkendelsen har bredt sig i sin fulde gru, vågner protesten:

»Alting var som før kun sult og tørst efter hende. Hvad der var sket med Christian og Kjeld var ikke sket, kroppens begær var det eneste virkelige. Hun var bestemt for mig og stadigvæk min pige. Jeg havde hende jo endnu, jeg havde hende endnu og kunde glemme, at det altsammen snart skulde være forbi. Og dog brød det gang på gang samtidig op i os begge, at dette var uigenkaldeligt sidste gang, var afsked og farvel for

altid, og vi klamrede os vildt til hinanden, som kunde vi endnu standse det uafvendelige, som vilde tage vores skæbne fra os.« (195)

Men erkendelsen bryder ind:

»Og alligevel nej. Det var ikke muligt. Det var ikke som før. Jeg kunde tage hende, når jeg vilde, men der var ikke den samme glød hos hende mere, hun var ikke *prisgivet* på samme måde som jeg. Der var *et forbehold* i hendes hengivelse, inderst inde i hendes favntag *en overbærenhed* og *en medlidenhed*, hvor der engang kun fandtes et åbent, hensynsløst begær. *Hun var en andens nu Slaget var tabt.*« (196)

Denne bitre erkendelse vokser imidlertid ganske gradvis til en slags syntese mellem det oprindelige bitre nederlag og den trøst, den desperate protest søger efter, — en slags ny erkendelse af et fællesskab, af ikke at være helt forladt, af at være to om at bære byrden:

»Gerda var til stede med sin egen varme, *ubersmykket og ligetil* som intet andet menneske jeg havde kendt, og hendes nærværelse gjorde mig fri. Jeg var ikke alene, jeg skulde ikke selv bære alting.« (198)

Denne nye erkendelse vokser sig i Gerdas ord stærkere til en slags resigneret taknemmelighed:

»*Mig har du jo gjort til et menneske* Du og ingen anden har gjort mig stærk, så jeg kan forlade dig og være hos Christian, som jeg ved jeg skal (200)

Men Holgers forestillinger fortsætter, hvor hendes ord hørte op, vender og drejer dem og føres mere eller mindre ubevidst ganske gradvis mod et fortvivlet protestråb:

»Så jeg kan forlade dig, som jeg ved jeg skal. Så jeg kan forlade dig og være hos Christian, som jeg ved jeg skal var det først i det øjeblik at det helt gik op for mig, at jeg skulde skilles fra hende.

. . . . *at vi skulde modnes og blive gamle hver for*

sig At hun skulde føde børn, som ikke var mine, og lære dem at elske en anden far, at hendes levende hånd, som lå her på bordet, skulde blive rynket og slap uden at jeg så det, at hendes skikkelse skulde bøjes og hendes kinder blive kolde, uden at jeg var med hende. At hele det dejlige liv skulde gå hen over os, mens vi levede adskilt, og at det var nu, på denne oktoberaften og i denne forblæste, fremmede by, jeg skulde slippe hende.

Et øjeblik tænkte jeg desperat: Ved vi alligevel ikke, hvilken følelse der er stærkest, ved vi det ikke, selv om lysten altid ligger øverst? Kan pligten også være en lyst, en anden, dybere lyst? Og er der en hemmelighed i det, som de kalder for afkald?

Aldrig i livet. Sanseløst præk, kastratsang og kunst!«
(200—01)

Men Gerda møder ham med styrke:

»Modig og samlet mødte hun mit blik over bordet. Hendes øjne lyste af mildhed Alt, hvad vi havde haft sammen, levede i dem, men *ikke som lidenskab og åben glød. Som overstået lykke og smerte. Hun var forbi det.*« (201—02)

Dialogen — og dermed hele romanen — når nu sit højdepunkt i Gerdas resignerede taknemmelighed over at være blevet beskåret den lykke, de sammen har haft:

»— Åh du, jeg er så *grænseløs taknemmelig*, fordi du er til, og fordi jeg har mødt dig. Over at *livet er lige så stort og frygteligt og godt, som jeg troede*, da jeg var sytten år. Jeg skal aldrig mere gå i rette med det eller beklage mig over noget. Og jeg forlanger heller ikke at få lov til at beholde dig altid

Men tænk på dem, som ikke ved, hvad det er. Dem, som altid må undvære den, de kan elske, som venter forgæves år efter år og til sidst glemmer, hvad det er, de savner. Vi to har jo oplevet det, vi ved, at det er til, og at man alligevel kun kan blive rigtig lykkelig

med én. Og at man kan vælge at blive ulykkelig, fordi venskabet også er til.« (203)

Overbevisende bliver denne erkendelse og taknemmelighed mere end nogensinde i antydningen af alternativet: »Men tænk på dem, som ikke ved, hvad det er . . . og til sidst glemmer, hvad det er, de savner.« Ja, dette må være den største ulykke, denne uhyggelige, altopslugende glemsel. Først her, set i lyset af dette grusomme alternativ, som Gerda og Holger dog skånes for, lykkes det endelig at stilne klagen og protesten, at afslutte dialogen. Digteren gør her erkendelsen og akcepten deraf ikke blot rigtige og sandsynlige, men uundgåelige, skæbnesendte.

Resten af dialogen, inden den helt forstummer, er blot et svagt ekko, de aftagende dønninger, som bringer det hele i lave igen efter stormen, dog ikke helt uden en vis bitter eftersmag:

»*Livet gik videre*, godmodigt og sangvinsk, med sine gentagelser og sine små kompromis'er. Det overkommelige liv, hvor man slog sig igennem som man kunde, hyggede sig med andre og græmmede sig for sig selv. Det vanskelige liv, hvor man langsomt og tålmodigt skulde lade sig slide op, affinde sig og lære at nøjes. Sådan var det altså jeg selv skulde leve videre engang. Måske. For halv kraft. Uden for den alvor og spænding, som krigen og Gerda havde ført mig ind i. *Uden at tages helt i brug*.« (204)

Man kunne måske diskutere, hvorvidt tragedien lykkes i den forstand, at handlingens udfald sandsynliggøres, fremstilles af digteren som rigtigt og nødvendigt.

Ligesom Holger i sin fortvivlede protest — »Sanseløst præk, kastratsang og kunst« — søger andre udveje, søger læseren i *sin* medfølelse protest andre løsninger: Er dette offer af kærligheden for pligten og venskabet virkelig nødvendigt? Er denne tunge skæbne virkelig så uafvendelig, som den siges at være? Er romanen trods alt ikke selv »kastratsang og kunst«? Ville det ikke have været meget

rigtigere (d. v. s. en mere logisk følge af disse mennesker og denne handling, således som fremstillet i det foregående), om Gerda og Holger alligevel sammen var stukket af fra det hele for at realisere deres lykke? Christian havde dog trods sin invaliditet, sin hjælpeløshed, ikke så meget at miste som disse to; hans ægteskab med Gerda kunne, efter hvad der er passeret, højst blive et venskab — og intet kunne redde ham fra den ydmygelse, at Gerda dybest set tilhørte Holger, ikke blot i denne episode, men for livet. Christians og Gerdas venskab var trods alt for lidt til at opveje Holgers og Gerdas kærlighed. Prisen synes urimelig høj.

Nej, og atter nej. I offeret og protesten ligger netop det sande og tragiske i romanen. For Gerdas og Holgers adskillelse skyldes ikke blot disse ydre omstændigheder, der så uundgåeligt må fremkalde vore protester og tvivl. Årsagen ligger dybere, i deres skæbne, som indhenter dem, i noget »dybere end kødet«. Adskillelsen er et fundamentalt vilkår for den menneskelige tilværelse, den er det tilgrundliggende tragiske faktum. Den finder blot udtryk i, manifesteres gennem disse ydre omstændigheder.

Skou-Hansen udtrykker dette dybere, stærkere, anderledes, denne tilgrundliggende, altnedbrydende adskillelse, og bibringer i undertoner Gerdas og Holgers specielle skilsmisse denne særlige, uomgængelige nødvendighed, hvorefter adskillelsen på én eller anden måde måtte komme alligevel, selvom de havde adlydt den første, umiddelbare protest og *var* stukket af fra det hele; de ville på denne måde have modsat sig deres skæbne, være flygtet fra den, men var før eller senere blevet indhentet. Den lykke, der skildres så uforgængelig i øjeblikkets rus, er jo trods alt forgængelig og vil, før eller senere, indhentes af adskillelsen, på én eller anden måde — om ikke på romanens koncentreret dramatiske måde da måske på en endnu grusommere måde, hvis denne lykke skulle visne bort ganske gradvis i en grå hverdags gnaveri — blot en anden slags adskillelse, mindre fysisk end sjælelig. Dette hverken ville eller kunne de tolerere: » . . . fordi vi ikke selv vil.« (204)

Denne romans styrke er netop, at den så stærkt under-

streger protesten, den livsnære, livsvarme fortvivelse; ikke så meget offeret som det, der ofres, hvorved den så klart undgår selv at blive »kastratsang og kunst«.

Æneas forlod Dido, ikke blot som følge af hans utålmodighed efter nye eventyr eller træthed af hendes evindelige tilbeden, men som en uafvendelig følge af selve de kræfter, der førte dem sammen, der styrer hele den menneskelige eksistens, det faktum, at menneskelig lykke ikke varer evigt, men før eller senere må føre til adskillelsen — på én eller anden måde foranlediget, af én eller anden »grund«, der ustandselig arbejder indefra, underminerer og udhuler denne lykke.

4.

Foruden ved de allerede nævnte virkemidler — humoren, satiren, ordvalget, ordmusikken og tempoet — karakteriseres »De nøgne Træer« ved et meget fint afstemt naturakkompagnement til de menneskelige begivenheder. Handlingen støttes og styrkes af og afspejler sig gang på gang i en række fint observerede og skildrede naturbilleder, der tilsammen danner en sammenhængende baggrundsmusik, en komplet cyklus fra vinter til vinter, en naturmyte.

Dette akkompagnement begynder helt adskilt fra handlingen, ved vintertid, som ren dekoration og lokalkolorit. Men ganske gradvis væves naturmyten sammen med handlingen, som i dette forårsbillede:

»Gerda i regnfrakke og gummistøvler, med rødt tørklæde over det mørke hår, hvor dråberne blinkede. Hendes blanke tænder, hendes blussende kinder, våde og kolde. En sort rose i regnvejret.« (71)

Anskueliggørelsen af sommeren væves tæt sammen med kærlighedsdramaet. Naturen genspejler hendes farver, hendes hele væsen. Og den fuldfører de bevægelser, der begynder i det menneskelige element, men ikke kan fyldestgøres der, ikke kan rummes i ord: de overvældende følelser projiceres ud i naturen, hvor de anskueliggøres antydningvis — men ikke derfor mindre konkret og magtfuldt:

»Pludselig var hendes ansigt lige over mig, åbent og lidenskabeligt

Hendes stemme, hurtig og lav, var allerede svimmel og snublede over ordene, og i hendes grå øjne vældede mørket frem. Det mørke, som vilde opluge lyset og nå til jordens grænser, idet det sænkede sig over mig

De skingrende fuglestemmer igen i den grønne skov. Og iblandt dem, et sted langt borte, gøgen, som begyndte at kukke. Fire, fem, seks, syv, talte jeg. Så holdt den op.

. . . . Pludselig var gøgen der igen. Meget højere end før. Den måtte være lige i nærheden. Den sad sikkert på en af hegnspælene i selve skovbrynet. Og den var helt ustyrlig nu. Den blev ved med at kukke. Den lo og lo, hoverede og triumferede og morede sig endeløst over sin illegale bedrift og lovede os letsindigt et evigt liv.« (115–17)

Det lykkes her Skou-Hansen i ord at udtrykke noget umuligt: Digtekunstens paradoks påvises endnu engang: han formår gennem naturbillederne at udtrykke menneskelige følelser, som ellers ville være undsluppet håndfast verbalt fangenskab. Men vel at mærke kun fordi naturen her så subtilt sammenvæves med det menneskelige drama – tilstedeværelsen er ikke nok, selvom nok så udtrykkelig eller malerisk – nej, naturmyten får her en central funktion.

Denne funktion øges atter med efterårets komme, hvor naturmyten trænger endnu dybere ind i dramaet, lige efter sabotage-handlingen, for at anskueliggøre den mærkeligt ligegyldige, øde og tomme stilhed, efter at stormen har lagt sig, men inden Holger bliver klar over dens konsekvenser:

»Men der var *dryppende stille* ligesom i eftermiddags ude i skoven. *Sugende øde* som over de sorte marker. *Klam gus drev* med skumringen ind under gadelygterne, træerne stod *ubevægelige og ligegyldige* i for-tovskanten. Ikke en lyd i verden.« (181)

Man bemærker især den mesterlige ordmusik i »klam gus drev«, langsomt og staccato, der såre konkret fremmaner den fuldstændige lammelse.

Som med lykken (115—17) nu også med ulykken: når følelserne bliver for stærke for menneskelig kapacitet, projiceres de ud i naturbilleder, konkretiseres og fastholdes dér:

»Jeg kyssede hende igen. Hendes mund brændte ikke længere, og det blev langsomt lyst i mit hjerte. Krigens blinde, anonyme drifter var borte, *det hærgede efterårsmørke blev til stille, grå regn, silende og øm som ved forårstid*. Og skydækket blev levende og skiltes, det lysnede endnu mere, og regnen hørte op. Og på et sted, som jeg skulde kende godt, gik jeg for første gang alene sammen med Gerda. Blæsten føltes lun og rund

. . . . Med ét havde de store skyer dannet sig, sortblå, gråblå og hvide, rummet stod fuldt af dem, da vi så op, og umærkeligt begyndte de deres rejse mod havet for vestenvindens milde brise.

Og længst borte, langt, langt ude i engene, det vilde sollys, som pludselig brød igennem skyerne, lysstøtten, der skrånede, som en stige fra jord til himmel.« (187—88)

Slutningen på hele tragedien henter atter næring fra naturmyten:

»Jeg åbnede forsigtigt hoveddøren og trak den lydløst i efter mig. Et øjeblik kunde jeg slet ingenting se, så sort var mørket udenfor. Et eller andet stemte mig hårdt for brystet, så jeg ikke kunde få vejret. Men det var ikke gråd. Det kom ikke indefra, det kom udefra. Det var selve den stjerneløse, uigennemtrængelige oktobernat, der stod som en mur foran mig. Først da jeg gik ned ad trappen, mærkede jeg blæsten og den tætte, ustandselige støvregn ude fra Nordsøen.« (209—10)

Atter kan hverken ord eller menneskets lidelses-kapacitet rumme de følelser, der overvælder Holger efter den endelige afsked. Atter projiceres følelsen ud i naturen, som løser dilemmaet. Det er her med naturbillederne som i kinesernes ordsprog med blomsterne: vi lader dem ved alle livets betydelige lejligheder tolke vore følelser, — vi tør end ikke dø uden.

5.

Skulle vi nu forsøge, ganske kort, at definere Skou-Hansens særegne digteriske kvalitet, måtte vort facit i hvert fald rumme en helt usædvanlig ærlighed: intet overlades til tilfældigheder, alt underkastes en stadig årvågen kritisk kontrol — uden dog på noget tidspunkt at forfalde til den anden yderlighed: det anstrengte, altfor velovervejede, evindeligt selvbevidste. Skou-Hansen formår på én gang at være *spontan og kritisk* — heri ligger hans digtnings styrke og sjældenhed.

En stor, omend på sin vis negativ dyd ved »De nøgne Træer« er, at forfatterens person — trods jeg-formen — holdes fuldstændig udenfor. På intet tidspunkt trænger den sig på, hverken for at tiltrække sig opmærksomheden eller, som det vel endnu hyppigere ses, for at bortlede den fra sig. Denne digter har intet at skjule — han stiller åben og sårbar sine erfaringer frem til læserens beskuelse. Denne digter er så helt igennem spontan, skønt samtidig yderst kritisk, — han synes intet sekund at tænke på, hvorledes han vil tage sig ud i læsernes øjne.

Det er ikke utænkeligt, at bogens sjældne kombination af spontant og kritisk vil bibringe den en ikke ringe litteraturhistorisk betydning.

Det kan være vanskeligt for en læser straks at fatte, *hvor* stor denne digtning i virkeligheden er. At den er stor, aner man nok med det samme, men det er, som om selve dens ukomplicerede direktehed og dens selvfølgelighed ved første øjekast bliver hindringer for en retfærdig bedømmelse. Når man endelig står overfor den helt store kunst, er den såre enkel.

Den kritiker, der oftest bruger sin tid til at fordøje og tyde andres kruseduller, krumspring, finter, eskapismer og ekshibitionismer, har vanskeligt ved pludseligt at værdsætte en fremstilling af det, de andre pynter på, viger udenom, skjuler, flygter fra, karikerer og forvrænger, fordi det er dem for stærkt, fordi det ville sønderrive dem eller brænde dem op, hvis de kom til at stå ansigt til ansigt dermed: erkendelsen af menneskets vilkår, af det tragiske faktum.

Skou-Hansens bog har allerede for længst med største selvfølgelighed indtaget en helt central plads i moderne dansk skønlitteratur. Kritikere vil gang på gang kunne vende tilbage til den som et fast holdepunkt i kortlægnin-gen af vor moderne digtning, ikke blot fordi den er en af de højeste tinder i lange tider; men også fordi den står så centralt: den behandler på sin rolige, sunde, naturlige måde en række helt centrale temaer, den løser opgaver, mange andre har brændt sig på og vil komme til at brænde sig på; den behandler på sin friske og selvfølgelige måde det endelige mål med enhver form for digtning: selve de menneskelige eksistensvilkår.

Mange vil i bedømmelsen af fremtidens — og for den sags skyld fortidens — digtning kunne pege hen på »De nøgne Træer« og sige: Jamen det *kan* jo gøres uden at blive sentimentalt, banalt, sygeligt, anstrengt, søgt eller uden at vige udenom det centrale problem.

Således set, som et fast holdepunkt for bedømmelsen af andre digterværker, vil »De nøgne Træer« kunne virke stabiliserende og rensende: styrkende og inspirerende for dem, der kan, men mangler troen på deres kunnen; afskrækkende og afvæbnende på dem, der har troen uden at kunne.

Hvad angår gisninger om fortsættelsen af dette forfatter-skab, er det helt umuligt, da Skou-Hansen *har* nået fuldbyrdelsen af sin måde at se og udtrykke tingene på. Man kan allerhøjest håbe på en gentagelse i et andet milieu, en anden intrige spillet af andre personer, eller måske i en anden genre. På den anden side ville man vel egentlig ikke

forbavses synderligt, hvis han forsvandt ud af de aktive digteres rækker ligeså brat, som han kom ind, og aldrig skrev et ord mere.

Fremfor alt viser »De nøgne Træer« os — hvad man ikke sjældent gives anledning til at tvivle om — at kunsten ikke behøver at være en ynkelig, sygelig erstatning for livet, men kan være en af dets mange naturlige manifestationer, et af dets direkte og væsentligste resultater — ikke nogen afsides, tilgroet, lunken bugt, men en af livets hovedstrømninger. Et ritual i lighed med oksejægerens hulemalerier i Lascaux: en farvestrålende bøn om god jagt og en festlig tak for bønnens opfyldelse.

Klaus Otto Kapel.

Dom og barmhjærtighed

Prædiken 4. s. e. trin.

Tekst: Lukas 6,36—42.

Det har sig så mærkeligt med evangeliet at man somme tider er nødt til at sige det modsatte af det der tilsyneladende står i teksten for at få *det* forkyndt som virkelig står der så det kan høres af os i dag. For det er jo ikke gjort med i blind lydighed at holde sig til teksten og blot gentage det Jesus sagde ind i den situation som forelå da ordene blev talt. Vil man nøjes med at gentage det i dag da situationen har ændret sig, kan ordene træffe at afstedkomme lige det modsatte af hvad der var tilsigtet med dem. Man kan altså udmærket sige det samme som han sagde og dog få det modsatte frem fordi ordene i vor situation lyder helt anderledes — og man kan tilsyneladende sige det modsatte og dog få noget af det samme frem som han sigtede på.

Vi hører vel i sådan nogen ord som dem vi i dag har for os i vore tekster en opfordring til forsonlighed, til ikke at dømmе hinanden, hvis ikke vi hører det ordene egentlig blev sagt for! De er jo gennem snart 2000 år syltet ind i en sukkerlage af forståelse og bifald fra den samlede kristenhed, så det næsten ikke er muligt for os at smage ordene mere. For ordenes egentlige smag er en barmhjærtighed som helt vil tage os fangen og bestemme over os så der ikke skal være noget der er uden for den bestemmelse som Guds barmhjærtighed er over et menneskes liv. Men det er nok ikke sådan vi hører ordene. Vi bruger dem til mange hånde formål: som programord for en almindelig human livsindstilling eller som en opfordring til forståelse og fordragelighed mellem mennesker. Jeg så for nylig ordet om at elske fjenderne nedskrevet sådan: man må som et minimum erkende sin fjendes fortjeneste, ønske ham alt godt og ikke ville tilføje ham skade, iagttage de sædvanlige

høflighedsregler, være beredt til forsoning hvad der dog ikke udelukker at man kræver godtgørelse. Det lyder særdeles overkommeligt. Her er barmhjertigheden helt forsvundet i almindelige henstillinger om at vise forhandlingsvilje og almindelig høflighed.

Vi skal ikke dømme hinanden! Vi skal lade det andet menneske have sin frihed til at gøre hvad det vil, vi skal respektere hans selvstændighed, vi skal være tolerante! Sådan hører vi vel nærmest disse Jesu ord i dag som en opfordring til tolerance! Og kommet så langt i sine overvejelser er det så man siger det modsatte ud fra en uklar forestilling om måske derved at sætte ordet fri af de misforståelser vi har syltet det ned i. Og så siger man: jo, så sandelig skal vi dømme hinanden!

For sagen er at vi i disse ord om ikke at dømme hinanden hører lige det stik modsatte af det Jesus ville sige til sin tids farisæere. Ordene er jo talt mod den dom vi plejer at kalde fordømmelse. De er talt mod den dom hvormed farisæerne tog afstand fra deres brødre og fornægtede fællesskabet med dem. For dem gjaldt det først og fremmest om at bevare deres religiøse og moralske renhed uantastet, og omgang med syndere svinede dem selv til. Derfor brugte de loven og dommen som et beskyttende led de skød ind mellem sig selv og de andre så der skabtes en passende afstand. Dommen var et redskab for deres isolations-bestræbelser. Ved dommen frasagde de sig alt samfund med disse »andre«, de var udenfor, overgivet til fortabelsen.

Men for os er dette »dømmer ikke« hvormed Jesus ville standse farisæeren og vise ham hen til hans bror blevet til et nyt ubarmhjertighedens ord. For så mærkeligt er det gået at vi hører en undskyldning i det ord, en fritagelse for at have med broderens liv at gøre. Ja, hvor tit bruger vi det ikke ligefrem som en undskyldning, når der er noget vi gerne vil være fri for at tage stilling til: ja, det tør jeg skam ikke dømme om, siger vi, når vi står over for et spørgsmål som på det mest afgørende går et andet menneske på — han har vel ret ud fra sine forudsætninger, og det er jo forståeligt at han må handle sådan som han gør. Og med disse undskyldende bemærkninger der som et røgslør dækker

ens tilbagetog fra broderen lykkes det én at komme i en ligeså sikker position som den farisæerne indtog, ligeså ukrænkelig, ligeså ren og uanfægtet og isoleret står vi der med det magiske trylleord på vor læbe: respekt for det andet menneskes frihed og selvstændighed.

For har man ikke i denne position dækket sig ind med Jesusordet der lyder sådan: døm ikke! Jamen det gør vi virkelig heller ikke — det kunne ikke falde én ind at blande sig i andres affærer. Men spørgsmålet er hvorfor man ikke tør dømme? Det er for ikke at få noget i klemme, for ikke ved sin afgørelse at rode sig ind i noget som det kunne være ubehageligt at have del i. Hvorfor dømmes man ikke? For ikke på nogen måde at komme til at bære skyld!

Men så er det altså gået sådan at dette »dømmer ikke« der var sagt mod ubarmhjærtigheden selv er blevet et nyt ubarmhjærtighedens ord som vi bruger flittigt til at redde os i sikkerhed med. Som dommens ord hos farisæerne er dette »dømmer ikke« blevet til et redskab der skaber afstand mellem mennesker, som tillader mig med min kristelige position i behold at lade broderen sejle sin egen sø — i frihed!

Man skal ikke tro for godt om al den snak der i kristendommens navn føres om kærlighed til mennesket, om den enkeltes frihed og selvstændighed. For den selvstændighed kan være grumme dyrekøbt, hvis den betyder det at mennesket må stå der selv — alene — forladt af sin bror! Der findes situationer hvor det højt besungne ord frihed er det ubarmhjærtigste ord der kan siges. Du har din fulde frihed — det kan virke som om man bliver vist døren, når de ord bliver sagt. For det var jo ikke sin frihed man kom for at spørge om, det var måske ens fars stilling til et eller andet man havde gjort, måske var det hans dom over en eller anden ting man stod i begreb med at gøre. Man havde spurgt om hans solidaritet som netop ville komme til udtryk i dommen. Man spurgte om et menneske der ville stå ved ens side som rådgiver og dommer — og så fik man sin frihed, jamen, hvad skulle man med den? Man hørte i hans ord en dør åbne sig ud mod en frihed som ikke var god, ud i en ensomhed som man ikke kunne klare. Man for-

stod det: han fornægtede én under kærlighedens maske. Han turde ikke have med én at gøre, han turde ikke have del i ens liv. Han trak sig ind i sig selv, trods ydre hjærlighed. Han så lidt forlegen på sine rene hænder, ubesmittet af mine byrder. Man var vist døren, måske med de smukkeste ord om »varsomheden med at dømme i andres sager«; man havde hørt det: »andres sager«, måske med det lille beskedne, forsigtige smil som skulle gøre det ud for den virkelige forståelse der altid hænger sammen med solidaritet, med ansvar og medskyld.

Ikke at ville dømme — for »det har vi ingen ret til« eller måske klarer vi os med en gudelig henvisning til at »dommen hører Herren til«! — det er vor tids form for farisæisme. Den ser så uskyldig ud og det er den også: det er netop dens synd. Den vil ikke risikere at komme til at lære et andet menneskes skyld. Med de nydeligste kristelige ord lægger vi lige så stille afstand mellem os og broderen. Man vil da endelig ikke være anmassende, man er jo ikke den der kan dømme og enhver har nok i sit eget — og mens vi siger alt sådan noget »beskedent« sludder isolerer vi os fra broderen, fra hans problemer og hans spørgsmål som vi ikke vil have besvær med at tage del i.

Den moderne farisæisme er i sin ulyst til at have med andre mennesker at gøre nøjagtig lige så hjærløs som den der trivedes på Jesu tid. Under begge former fornægtes broderen. Når vi ikke vil dømme så er det jo tiest fordi vi ikke vil se på os selv som dem der er under dom. Når vi udfolder al vor energi for at beskytte vor næstes frihed og endelig ikke træde ham for nær så er det tiest fordi vi på den måde bliver så dejligt fri for ham når han har fået sin frihed.

Men til os der vil skille os af med vort medmenneske under denne form der kan være svøbt i kristelighedens og humanitetens folderigeste gevanter — lyder det: Du *skal* dømme! Du kan somme tider slet ikke blive fri for at dømme din broder, for at sige at han har skyld. Det er til tider den eneste måde hvorpå vi kan vise vor solidaritet med ham, den eneste måde, hvorpå vi kan komme ham nær

i det ord hvormed vi fælder dommen. Vi kan som farisæerne gjorde dømmes vor næste fra os, men vi kan også vise ham fra os ved ikke at ville dømmes, ved stadig at hævde: du er ikke skyldig, du har ingen skyld! Hvorfor siger man nemlig det? Fordi man ikke vil bære hans byrde sammen med ham. Ens frikendelse — ofte under hans protest — gælder nok tiest én selv. Han er ikke skyldig d. v. s. han behøver dig ikke. Du er fri, du kan gå. Og dommen kan i en sådan situation tværtimod at være udtryk for ligegyldighed, hårdhjærtighed og tagen afstand blive udtryk for fællesskab og omsorg. Man kan dømmes sig ind på livet af et andet menneske og man kan stryge det forbi med et tilråd om dets frihed. »Du må ikke bære nag til din broder i dit hjerte, men du skal tale din næste til rette, at du ikke skal pådrage dig synd for hans skyld. Du må ikke hævne dig eller gemme på vrede mod dit folks børn, du skal elske din næste som dig selv. Jeg er Herren!« Sådan er dommen og ordet om kærligheden til næsten i 3. mosebog 19, v. 17—18, sat side om side. At undlade dommen det kan åbenbart somme tider være at undlade kærlighed, at regne broderens liv så lidt at man ikke engang siger til, men blot lader ham passe sig selv.

Når Dostojevskij i en kronik fra 1873 med stor heftighed vender sig mod den nye såkaldt barmhjærtige kurs man dengang indførte i russisk retspleje er han ude i det samme ærinde som forfatteren af 3. mosebog. Det er ikke barmhjærtighed det man kalder sådan, det er blødsødenhed som først og fremmest bundes i angsten for selv at komme til at betale noget. Derfor nedskriver man raskvæk kravet til hinanden.

Man havde lige indført nævninge og med stor uro ser Dostojevskij hvordan de frikender de anklagede over en bank. Med lovsangen til den russiske almues kristelighed hævder Dostojevskij at den kurs man her er vidne til ikke har noget med virkelig barmhjærtighed at gøre. Nej, siger han, det kommer først og fremmest af, at vore nævninge er bange for ansvaret, de er overbærende af angst for selv at få noget i klemme. De sidder der og tænker: Er vi mon

bedre end den anklagede, er vi de rette til at dømme, vi der lever i ro og tryghed og har det godt? Var vi i hans sted som sidder der på anklagebænken hvem ved om vi så ikke havde gjort noget der var meget værre. Derfor frikender de af hensynet til sig selv og deres egen nattero. »Det gør dem altfor ondt at dømme et menneske skyldig. Nå ja — hvis det gør ondt, så lad det gøre ondt. Sandheden fremfor alt — sandheden står højere end smerten!« — Vel er vi den anklagedes medskyldige, det er en dårlig dommer der ikke erkender det. Men har vi af den grund lov til at frikende. Nej. Vi skal dømme, vi dømmes selv derigennem og det er vor del af straffen. Af medlidenhed at flygte fra dommen det vil i virkeligheden sige at svigte medmennesket.

I det gamle Rusland var det sådan at forbryderen kaldtes »ulykkelig« og fik almisser og gaver fortæller Dostojevskij. Og der lå i dette ord hvormed den anklagede blev tiltalt dette: »Du har syndet og lider, men også vi er syndige. Havde vi været i dit sted, havde vi måske begået noget endnu værre. Havde vi været bedre, havde du måske ikke måttet vandre i fængsel. Med straffen for din forbrydelse bærer også du en del af byrden som verdens uretfærdighed har lagt på os. Bed for os, som også vi beder for dig. Indtil videre må du så, ulykkelige, tage vore almisser, dem giver vi dig, for at du skal se og vide, at vi tænker på dig og ikke har brudt vort broderlige bånd med dig.«

Det er det som i en af vore salmer kaldes at være dømt i nåde, nådig tugt. Det kan jo lyde så teatralsk og så billig, det at smerten ved dommen er vor del af straffen. Men jeg er nu ikke sikker på at det er så helt billigt endda.

Jeg kender en lærer som ikke egner sig til at være lærer. Hans liv er et helvede fordi han ikke kan styre børnene og ikke magter at undervise. Men han er ikke blevet standset, for der er ingen der vil fælde dommen, der er ingen der vil betale omkostningerne ved at sige til ham: Du, det går jo ikke dette her, søg over i et andet erhverv for din egen skyld og for skolens skyld! Og den dag da én får sig taget sammen til at regne hans liv for så meget værd at han går op og siger det til ham som det er, da tør jeg vædde på at

han vil blive udskreget som ubarmhjertig og komme til at betale dyrt, ja langt dyrere end alle dem der blot holdt sig mandens skæbne på afstand med udglattende og venne-sæle ord.

En replik i et nyere dansk skuespil hvor den barmhjertighed som bliver til ubarmhjertighed er stillet os for øje lyder sådan: »Du tror på menneskekærligheden, men din kærlighed har dræbt mennesker omkring dig.«

Det er somme tider vi må dømme hinanden hvis vi skal være barmhjertige, ja, det er somme tider den eneste måde vi kan være barmhjertige på.

Er det så evangeliet det jeg her har sagt om dommens nødvendighed der hvor mennsker skal leve sammen og komme hinanden ved? Nej, det er kun en tale om det liv vi ikke må svigte hverken i vor dom — når den bliver til fordømmelse — eller i vor mangel på dom, når den betyder ringeagt for vor næstes liv. Og vi kan svigte det på begge måder. Men evangeliet er ikke dette men Jesu ord om Faderens godhed og barmhjertighed der på en egen måde giver os modet og dristigheden til at leve med hinanden. Hvordan skulle vi ellers turde det, vi frygtsomme og ængstelige, der er så bange for at komme til at stå til regnskab for vore fejl og vore dumheder. Ved evangeliet er vi udleveret til en kærlighed der befaler os at glemme vor frygt for at miste os selv. For når vi er så bange for livet med hinanden er det jo først og fremmest fordi vi er bange for at miste os selv; det er den egentlige grund til at vi ikke tør røre vor næstes liv med vor dom, derfor rører vi den heller ikke med vor tilgivelse.

Men evangeliets ord vil sætte os fri af al denne ængstlighed på egne vegne der helt kan lamme os så vi af angst for at gøre noget forkert aldrig får gjort noget rigtigt, aldrig får taget del i andre menneskers liv, aldrig kommer dem nær. Evangeliet vil give os den tillid at vi midt i vore fejlgreb dog må vide os inde under en himmelsk kærlighed som ingen kan tage fra os, ingen bekymring og ingen angst skal forhindre os i at leve livet med hinanden i dag.

Helge Skov.

Boghandler Niels Pedersen, Askov

Det er vanskeligt at forstå og finde sig i, at man ikke mere skal komme ind i Askov Boghandel og blive modtaget af den store mand, der rejste sig fra sit skrivebord inde bagved og fyldte døren til boden ud med sin højde og drøjde og sin velkomst.

Der vil blive tomt efter ham i hele Jylland. I forsamlingshuse og foreninger, som han endnu i foråret fyldte med sin stemme og sin vældige, beskedne autoritet, når han læste op, selv forsvunden bag værket, hvis sandfærdige levendegørelse var hans eneste anliggende. I hans mange venners hjem, som han fyldte med sin munterhed og sin varme og sin alvor. På Askov Højskole, hvor han i mange år var midtpunktet i lærerlæsningerne, som han aldrig kunde blive helt tilfreds med, fordi hans krav om absolut kvalitet aldrig blev helt indfriet af den efter hans mening forbryderisk letsindige lærerkreds, der tillod sig at forgribe sig på digterværkerne efter alt for få prøver.

Men mest tomt i hans eget hus, boden og stuerne, som han, ungkarlen, gjorde til et hjem for sine medarbejdere, venner og kunder, der samledes i boden for at snakke, ved hans kaffebord om eftermiddagene og om aftenne til festlige måltider, musik og oplæsning. Men også den grå hverdag var god i hans hus. Han var en flittig mand, som man altid traf ved arbejdet, dog aldrig mere optaget, end at han havde tid til at lægge tingene til side for at tale med den, der kom, tilfældigt dumpet indenfor, eller i bestemt ærinde. Eller bare fordi der var lys, når man kom fra postkassen om natten. Der var altid sådan ro i hans hus, trods den bestandige virksomhed.

Men det var ikke den aflukkede idyls ro. Fra sine lange vandringer og fra sine rejser trak han hele det danske land,

natur, historie og mennesker ind i sine stuer, og hans vældige oplevelsessevne, evnen til at *se*, gjorde hans hus til et åbent sted, hvor de store, alvorlige modsætninger også havde hjemme. Han kunne blive vred og bruge meget strenge ord, mest, når han mødte overmod, sjuskeri eller uredelighed. Det han kaldte at spille fis med det hellige, fyldte ham med frygt og vrede. Men roen var dog bestandig, modsætningerne i balance ved hans evne til at opfatte tingenes proportioner og ved hans vældige humor, udsprunget af hans kærlighed til livet og hans dybe, klart erkendte frygt for døden.

Han har næsten intet skrevet efterladt sig. Hans fortællinger og historier lever i erindringen hos mange mennesker, uudslettelige som hans stemme.

Ingen var mindre end han interesseret i at danne myte om sig. Og måske er han et af de få store, varme mennesker, der ikke kan blive til myte, fordi han vil leve hos dem, der kendte ham, netop som han var, fordi man ikke kan digte om på hans billede. Fordi hans stemme og latter ikke kan laves om af erindringen, fordi så mange ord og vers for dem, der har hørt dem, står der med hans stemme og tonefald.

Tomheden er stor efter ham. Men for enhver, der har kendt ham, har han formet liv, umisteligt. Han var, såvidt mennesker kan dømme,

»værd sin Skyld, et Hjerteslag
fra Purpur, Mildhed, Latter, Overflod.«

Baaring, i november 1959.

Jytte Engberg.

VINDUET

De franske hjemmebrændere

Frankrigs alvorligste sociale problemer er de dårlige boliger og alkoholmisbruget. Omregnet til ren alkohol drikkes der i Frankrig 28,1 liter årlig pr. voksen indbygger (tallet for Danmark er 4,9 liter). Det anslås, at alkoholmisbruget er skyld i 37 pct. af alle tilfælde af sindssyge, i 17 pct. af ulykker på arbejdspladserne og i et meget stort tal af trafikulykkerne; i Calvados, hvor hjemmebrænderiet flourerer, er alkohol skyld i 50 pct. af trafikulykkerne. I 1959 mener man, at 11.000 mænd og 5.000 kvinder er døde af alkoholisme. Og det anslås, at den franske regerings udgifter i forbindelse med alkoholismen plus værdien af de tabte arbejdsdage må beregnes til over 2 milliarder danske kroner.

Når alkoholismen er så udbredt i Frankrig, må det omfattende hjemmebrænderi bære en stor del af skylden. Personer, som kun fremstiller spiritus af hjemmearvlet frugt, har fra gammel tid det privilegium, at de skattefrit må destillere 10 liter om året; skatten er ellers godt 10 nye francs pr. liter, altså over 14 kr. Der er ikke mindre end 3 millioner franskmænd, som sidder inde med denne ret til hjemmebrænderi, og alt tyder på, at der ud over det tilladte kvantum fremstilles store mængder »sort« spiritus. I Nanterre fandt myndighederne fornylig 450.000 liter Pernod, som var gået udenom toldmyndighederne, og ved årsskiftet jagede det parisiske politi en grosserer i »sort« alkohol. Han opkøbte den ude på landet til 0,80 francs pr. liter og solgte den til priser mellem 5 og 7 francs, så hver gang hans 5-tonns lastbil havde bragt en sending til Paris, havde han en fortjeneste på 30.000 francs (også af de nye).

Hjemmebrænderne falder i to grupper. Den ene omfatter ca. 1 million personer (pensionister, arbejdere, lærere, præster og husejere på landet). Mange af dem har kun et enkelt æbletræ eller kirsebærtræ i deres have, og disse mennesker forbruger sikkert selv al den hjemmebrændte spiritus, og deres produktion kan ikke forrente et ulovligt destillationsapparat.

Den anden gruppe er hjemmebrænderne i de egentlige landbrugsområder, men især i Normandiet, Bretagne og Vendée; de bor i de underudviklede landbrugsområder, og de ville være meget dårligt stillet i økonomisk henseende, hvis de ikke kunne tjene penge på spiritusfremstilling; i hvert fald ville de så være nødt til helt at omstille

deres landbrugsproduktion. Det var også bønderne fra disse egne, der blev forfærdede, da Pierre Mendès-France for fem år siden gik til angreb mod deres privilegier. Da truede bønderne fra Vestfrankrig med at marchere mod Paris og kampere på Invalidespladsen.

I disse egne er det håbløst for toldvæsenet at føre en effektiv kontrol. Myndighederne anslår, at der i departementet la Manche alene findes 1500 ulovlige destillationsapparater, som hver kan producere 1000 liter om dagen. Gang på gang har franske regeringer søgt at begrænse hjemmebrænderiet, men det er meget farligt for en regering at vove sig ind på dette område. Ganske vist kan man ikke ligefrem dokumentere, at regeringer er faldet, fordi de ville røre ved privilegierne. De er faldet på andre sager, men flere er i virkeligheden blevet styrtet af de stærke økonomiske og politiske interesser, som står bag hjemmebrænderne.

I 1954 skar Mendès-France tallet på de hjemmebrændere, som kunne være fritaget for skat, ned med 800.000, men dekretets ikrafttræden blev udsat et år, og siden er det hvert år igen blevet udsat, indtil det nu lige før jul helt bortfaldt efter en skarp debat i Nationalforsamlingen. Her angreb den kendte konservative politiker *Reynaud* de gamle privilegier og sagde bl. a.: Det er vigtigere, at vi får bekæmpet alkoholismen i Frankrig end vi får atombomber. Men de deputerede fra de udprægede hjemmebrænder-distrikter fik hel rørelse i stemmen, når de forsvarede de gamle rettigheder. *M. Roland-Boudet* fra Orne udtalte: Er det nødvendigt i en tid, hvor menneskerettighederne i adskillige lande beskæres, da her i Frankrig at gå til angreb på menneskerettighederne?

Da regeringen Debré havde sikret hjemmebrændernes privilegier, skrev den katolske digter *François Mauriac* i sine berømte Blok-Noter på bagsiden af ugebladet *L'Express*: En Nationalforsamling til højre kan følge efter en Nationalforsamling til venstre; men vil man udviske alle meningsforskelle, behøver man kun at udtale det magiske ord »hjemmebrænderne«, og alle stiller sig omgående til tjeneste — for degeneration og død.

— — —

Pierre Mendès-France, som gang på gang har ønsket, at man med hård hånd skulle søge at få løst de sociale problemer, som hindrer en virkelig produktionsfremgang i Frankrig, har nu forladt det radikale parti og tilsluttet sig det autonome socialistparti. I den begrundelse, han gav herfor ved det radikale partis kongres, nævnte han, at privatinteresser står i vejen for en effektiv kamp mod alkoholismen. Han sagde bl. a.: Den økonomiske magt, pengemagten, der er udgået af det 19. århundredes liberalisme, er til sidst blevet en hindring for selve de politiske friheder. Vi lever i en verden, der regeres af pengene. For at menneskets uafhængighed og frihed kan komme til ny udvikling er en ny økonomisk organisation nødvendig, og det er

svindel at sætte lighedstegn mellem politisk frihed og økonomisk frihed. For at man kan have politisk demokrati, er det i dag en nødvendighed, at de økonomiske interesser ikke mere kan herske i egen interesse, som det altfor ofte tidligere har været tilfældet.

Og han kom ind på sine erfaringer fra regeringsperioden i 1954—55 og sagde: Så ofte vi søgte at gennemføre reformer som forbedring af skattesystemet, demokratisering af undervisningsvæsenet, en bedre varefordeling, bekæmpelse af alkoholismen, stødte vi på samme modstand.

Skolestriden afsluttet, men ikke endt

For godt 50 år siden blev kirke og stat adskilt i Frankrig, og der blev oprettet en statsskole med gratis og konfessionsløs undervisning, sådan som de radikale politikere havde kæmpet for det i flere tiår. Man ville dog ikke hindre forældre i at lade børnene få undervisning i hjemmets religion, og man gjorde derfor torsdagen til fridag i alle børneskoler; så kan børnene denne dag gå til religionsundervisning hos en katolsk eller protestantisk præst, hos rabbineren, eller som hjemmet nu ønsker det. Sådan er ordningen endnu, og mange børn går til katekismusundervisning om torsdagen.

Men de private katolske skoler vedblev at bestå, og de kom til at spille en meget stor rolle. I stærkt katolske egne kunne læreren i statsskolen komme ud for at måtte sidde næsten uden elever, mens børnene strømmede til den frie, d. v. s. den katolske skole. Og mange steder kan man endnu opdage, at der i det stille foregår en hård kamp i landsbyen mellem den katolske sognepræst og læreren, som tit er socialdemokrat og lidenskabelig tilhænger af en naturvidenskabelig livsanskuelse.

Efter den anden verdenskrig har det været svært for de frie skoler at klare de stigende udgifter. Mange steder har lærermanglen ramt de frie skoler, som har svært ved at betale de høje lærerlønninger, og man har måttet anvende mindre kvalificeret arbejdskraft, hvilket igen har bevirket, at børn har skiftet over til statsskolerne. Derfor har kravet om statsstøtte lydt stærkere og stærkere, men politikerne har været bange for at gå ind for dette krav. Efter fransk tradition viser man nemlig først og fremmest sin troskab mod republikken ved fuldt og helt at gå ind for statsskolerne. Den gamle radikale politiker fra Lyon, *Herriot*, blev livet igennem ved at gentage, at den, som ikke er *laïque* (d. v. s. tilhænger af den religionsløse skole), er ikke en god republikaner.

I 1951 vedtog Nationalforsamlingen under stor modstand den såkaldte Barangé-lov, som gav de frie skoler en vis støtte, dog kun derved, at man gav understøttelse til elever, som søgte disse skoler. Skolerne selv fik ingen hjælp.

Men denne støtte var ikke tilstrækkelig, og efter de Gaulles magt-overtagelse har man med stigende styrke krævet statshjælp. Husmurene i Frankrig bruges i enestående grad til politisk agitation. Gennem 1959 kunne man selvfølgelig overalt i byerne finde plakater, der krævede fred i Algier, men flertallet af plakater og inskriptioner agiterede for eller imod økonomisk støtte til de katolske skoler. Der blev også året igennem arrangeret mange demonstrationer, og de samlede utrolig mange mennesker. Aviserne beretter om 50.000 demonstranter i Nantes, 30.000 i Rennes, og nu lige op mod jul demonstrerede 100.000 i Paris' udkant; og samtidig har katolikkerne holdt lignende demonstrationer for statshjælp. En lærer fra Loire-egnen sagde i en samtale om disse demonstrationer: Hvis vi havde kaldt til demonstration for fred i Algier, havde vi desværre kun kunnet samle 100 mennesker; til protest mod prisstigninger kunne vi vel være blevet 200, men vi var 10.000 til at demonstrere mod den ny skolestatut.

Den seneste opgørelse viser, at 18,5 pct. af de skoleøgende børn og unge går i de private skoler, som næsten alle er katolske. Dette tal betyder, at mange katolske forældre må sende deres børn i statsskolen, og det er også fremgået af debatten, at der ikke er få katolikker, som hellere vil være med til at udbygge statsskolerne og have standset den bitre strid, som nu har stået på i mere end 50 år.

I Nationalforsamlingen kom det før jul til lange og voldsomme debatter om skolesagen. Nu er det ikke mere de radikale, men især socialdemokraterne, som har statsskolen som mærkesag. Man har ofte på fornemmelsen, at socialdemokrater på næsten alle andre områder vil være rede til kompromis, men man vil ikke give den mindste hjælp til de frie skoler. Det viste sig da også, at undervisningsministeren *Boulloche* indgav sin afskedsbegæring samme dag, loven blev vedtaget — en stor skuffelse både for Debré og for de Gaulle, som nok kunne have brug for al mulig støtte fra netop socialdemokrater.

Foreløbig er skolestriden i Frankrig afsluttet, men endt er den ikke. Den kan komme til at volde mange regeringer store kvaler.

Richard Andersen.

Werner Heisenberg: Fysik og Humanisme

Heisenberg gør i indledningen af bogen opmærksom på, at »de forandringer, der er sket med grundlaget for den moderne naturvidenskab, er et tegn på dybtgående forandringer i vor tilværelses fundament, og at disse forandringer ikke kan undgå at virke ind på alle livets områder«.

Med disse dybtgående forandringer tænker han i første omgang på det, der skete, da den naturvidenskabelige tænkemåde brød igennem med folk som Galilei, Descartes og Newton — og i anden omgang på det, som er sket i dette århundrede, først og fremmest m. h. t. kvantemekanikkens opfattelse af årsagsprincippet.

Ved den første omvæltning, d.v.s. ved det naturvidenskabelige gennembrud i 1600 og 1700 tallet, ændres naturforskerens forhold til naturen afgørende: Naturen har indtil da været det gud-skabte, at forestille sig en materiel verden uafhængig af Gud har været meningsløst. Det blir det imidlertid ikke herefter, tværtimod så trænger langsomt den opfattelse igennem, som man kalder den materialistiske, d.v.s. troen på, at alt, hvad der er og sker i naturen, fyldestgørende lader sig beskrive som materielle partiklers, atomers, placering og bevægelser, alt forløbende efter naturlove, årsagsbestemt. Naturen er et urværk, automatisk, upersonligt, upåvirkeligt. Mennesket og alle andre levende væsener er, som led i naturen, også dele af urværket. Alt er givet i fortid og fremtid. »Denne forandring i forskerens forhold til naturen kan måske forklares derved, at Gud ifølge den tids kristne tænkning syntes at være så højt hævet over jorden, at der var mening i også at betragte jorden uafhængigt af Gud. For så vidt kan det endog være berettiget at omtale den moderne naturvidenskab . . . som en specifik kristen form for gudløshed og dermed også forklare, hvorfor en tilsvarende udvikling ikke har fundet sted hos andre kulturer Naturvidenskaben følger også ganske denne tendens, når den betragter naturen ikke blot uafhængigt af Gud, men også uafhængigt af mennesker; der opstår således et ideal om en »objektiv« naturbeskrivelse eller -forklaring.«

Heisenberg pointerer, at der med det naturvidenskabelige gennembrud sker en forandring i betydningen af ordet natur. Ordet bliver »fællesnævner for alle de erfaringsområder, som mennesket

ved naturvidenskabelige og tekniske hjælpemidler formår at trænge ind i, ligegyldigt om disse områder for mennesket umiddelbart står som »natur« eller ej. Også ordet »naturbeskrivelse« mister mere og mere sin oprindelige betydning som en fremstilling, der skulle give et så levende og anskueligt billede af naturen som muligt. Dette ord får mere og mere betydningen af en matematisk beskrivelse af naturen, d.v.s. en så vidt mulig præcis, kort, men omfattende samling af oplysninger om de lovmæssige sammenhænge i naturen.« H. kalder dette for en udvidelse af naturbegrebet, det forekommer dog mere at være en indskrænkning, omend en præcisering af begrebet. Iøvrigt er der jo en nær sammenhæng mellem dette nye indskrænkede naturbegreb og den færomtalte materialistiske verdensopfattelse, ja det er to sider af samme sag.

Der kan måske være grund til at påpege, at de her omtalte ændringer i naturerkendelsen har deres rødder længere tilbage end ved den naturvidenskabelige revolution omkring 1600-tallet, de går tilbage til græsk tænkning. Det er grækerne, der opfinder den metode at pille enkeltfænomenerne ud af deres sammenhæng, løsrive dem fra helheden og analysere dem hver for sig — for derefter ud fra analysen atter at sammenføje, men ikke til den oprindelige helhed, thi sammenføjnngen er en rubricering i abstrakte rubrikker, der f. eks. hedder tyngdekraft-fænomener og elektriske fænomener; andre rubrikker hedder insekter, pattedyr eller sporeplanter, frøplanter, en-kimbladede, to-kimbladede o.s.v. Et stjernesud er da ikke længere et stjernesud, men et termo-dynamisk fænomen i atmosfærens højere lag. En ranunkel er da ikke længere en ranunkel, men en to-kimbladet, frikronet plante af de flerfoldfrugtedes orden.

Jeg kunne her have lyst til at citere nogle notater fra Poul Johs. Jensens foredrag her på skolen forrige sommer: »Virkeligheden møder man i poesien, blandt medmennesker o. s. v. Videnskaben derimod giver afstand mellem mennesket og virkeligheden, idet den iagttagende holdning netop forudsætter afstand. Til de videnskabelige resultater er der aldrig andet at sige end »Nå!«. Det angår os ikke. Den videnskabelige holdning til naturen indførtes i den græske storhedstid. Før den tid havde holdningen til naturen været mytisk og poetisk — ligesom man har kunnet finde en sådan holdning helt op mod vor tid i den jævne befolkning. Nu har imidlertid teknik og videnskab trængt den bort fra alle samfundslag.«

*

Heisenberg beskæftiger sig en del med naturvidenskabernes følgesvend, teknikens, indflydelse på vort syn på naturen og vort forhold til den. Han pointerer, at »det jo først er teknikken, der har formidlet den vestlige naturvidenskabs udbredelse over hele jorden og givet den en central stilling i vor tids tænkning«. Mennesker betjener

sig i stadig voksende omfang af tekniske redskaber og hjælpemidler, men det er karakteristisk, at disse tekniske frembringelser, selv de mest dagligdags og almindeligt anvendte, ikke opnår at blive en del af naturen i dette ords oprindelige betydning. »Måske bliver engang med tiden de mange tekniske apparater lige så uadskillelige fra mennesket som huset fra sneglen og spindet fra edderkoppen. Men så vil disse apparater snarere være en del af den menneskelige organisme end af den natur, som omgiver os.« Teknikken forvandler menneskets omverden og medfører endvidere, at vi i stadig højere grad ser verden gennem teknikken og naturvidenskabens briller: Tingene i naturen, også dyr og planter, opfattes som materialer — oplevelsen af deres skikkelse og originalitet er gået tabt — og de vurderes efter det økonomiske udbytte, de kan give gennem en rationaliseret teknisk proces. Hvert teknisk fremskridt tjener det fælles mål at udvide menneskets materielle magt. »Værdien af dette tekniske mål drages lige så lidt i tvivl som værdien af naturerkendelsen inden for naturvidenskaben, og begge disse mål går op i det banale slagord »kundskab er magt.«

Der er dog næppe tale om en bevidst menneskelig stræben, mener Heisenberg. Snarere er det sådan, at der er ved at foregå en storstilet biologisk proces, »hvorved de strukturer, der findes i den menneskelige organisme i stadig højere grad føres over på menneskets omverden. Altså med andre ord en biologisk proces, der som sådan er unddraget menneskelig kontrol, thi mennesket kan ganske vist gøre, hvad det vil, men det kan ikke ville, hvad det vil.«

Det forekommer mig, at man af det sidst citerede afsnit må få det indtryk, at Heisenberg selv i ikke ringe grad er påvirket af den materialistiske verdensopfattelse: Det, som sker indenfor den tekniske udvikling, forløber — mener han — som en naturnødvendig begivenhedsrække, der er givet med vor biologiske konstitution. Vi kan stort set udføre alt, hvad vi vil, men vi kan ikke selv bestemme, *hvad* det er, vi vil. Vi følger, årsagsbestemt, et givet skema; mennesket er at opfatte som en biologisk organisme, der i disse århundreder gennemgår en metamorfose fra larve til insekt med lemmer af stål og hjerne af elektronrør.

En uhyggelig tanke, men da sikkert også helt forkert. Den vestlige teknisk-videnskabelige kultur er blot een kulturform blandt mange andre, der jo i tidernes løb har udviklet sig helt anderledes, og hvoraf mange vel kunne have blomstret videre i nutiden, hvis ikke netop vor tekniske kultur efterhånden havde givet os redskaber i hænde til at gennemføre den ødelæggelse af de øvrige, som nu snart er fuldbyrdet over hele jordkloden.

Men iøvrigt — er det overhovedet teknikken, der i sidste instans bærer ansvaret for det vestlige kulturforfald? Er det i virkeligheden ikke sådan, at materialismen kom før teknikken, ja oprindelig er dens forudsætning mere end dens følge, medens de i vore dage, det

kan enhver se, går smukt hånd i hånd. Kom ikke udnyttmentaliteten overfor jordens rigdomme *før* de rent tekniske muligheder for at drive rovdrift i stor målestok. Den kapitalistiske tankegang, som bl. a. rummer dette, at tingene i naturen, de livløse som de levende, kun vurderes efter deres økonomiske værdi, kom i hvert fald *før* den tekniske revolution i de sidste par århundreder. Kort sagt: Er det mon ikke den ændring i natursynet fra det mytisk-poetiske til det rationalistisk-materialistiske, der begynder hos grækerne og kommer til Vesteuropa med renæssancen, som er årsag til naturvidenskabernes og teknikkens opblomstring. Samhørighedsfølelsen med tingene og dyrene og planterne, med naturen som helhed går tabt, og da det er sket, har man kun een interesse i naturen: At beherske den og udnytte den. Og opfindersnildet, lysten til at lave bedre redskaber, der i sig selv er en værdifuld egenskab eller udtryksform, spændes for udnyttmentalitetens vogn — og så går det stærkt, som vi nu er vidne til det.

*

Heisenberg kommer til det resultat, at *mennesket nu kun står overfor sig selv* her på jorden — for første gang i historien kan vi ikke finde nogen jævnbyrdige partnere eller modstandere. Tidligere var man truet af naturkræfterne, vilde dyr, sult og sygdom, og den tekniske udvikling betød fremskridt i denne kamp. I dag trues vi i stedet af overbefolkning, truslen kommer nu ikke fra naturen, men fra andre mennesker, og de tekniske frembringelser tjener ofte til at udbyde dette modsætningsforhold og er i denne forstand ingenlunde at betragte som fremskridt.

Også på anden måde gælder det, at mennesket nu kun står overfor sig selv: Vi støder i vore omgivelser overalt på strukturer, skabt af mennesker selv, byerne først og fremmest, men også landskabet, maden som er konserveret eller grydeklar, alt er behandlet, har fået menneskets (og maskinens) præg.

Heisenberg finder nu, at det samme forhold gør sig gældende i selve naturstudiet, idet det »viser sig, at vi overhovedet ikke længere kan betragte materiens byggesten »an sich«, de byggesten, man oprindelig mente var den sidste objektive realitet. De unddrager sig enhver objektiv placering i tid og rum, og i grunden er det kun vort kendskab til disse partikler, vi kan gøre til genstand for videnskab; fra begyndelsen står vi tværtimod midt i det modsætningsforhold mellem menneske og natur, som naturvidenskaben jo kun er en del af, så at den gængse inddeling i subjekt og objekt, den indre og ydre verden, legeme og sjæl overhovedet ikke har nogen gyldighed længere, men fører os ud i vanskeligheder. Det er altså ikke mere naturen i sig selv, der er naturvidenskabens forskningsobjekt, men derimod den natur, der er genstand for menneskets problemstilling, og for så vidt møder mennesket altså atter her sig selv.«

Snarere end her at hefte sig ved, at mennesket i naturstudiet — i denne heisenbergske betydning af ordene — »møder sig selv«, kan der måske være grund til at pointere, hvad Heisenberg også senere gør, at vi her møder den naturvidenskabelige metodes begrænsning. Møde sig selv må man jo nemlig, når der derved forstås, at de svar, naturen giver på de eksperimentelle spørgsmål, viser sig *ikke* at være uafhængige af eksperimentet eller metoden, som man nødvendigvis selv må opstille. Man kan da kun få et billede (vel at mærke »naturvidenskabeligt billede«) af naturen, som den tager sig ud, når den bliver undersøgt og dermed påvirket. Iagttagelsen og undersøgelsen kan ikke undgå at gribe ind i forløbet af det, som skal iagttages, d.v.s. vekselvirke dermed. Vi er partnere i det, som foregår, og ganske vist skaber man altid i naturforskningen afstand mellem naturen og sig selv, men denne afstand bliver ingenlunde absolut, man opnår ikke at betragte naturprocesserne udefra, eller ovenfra, selv løsrevet fra naturen.

Det er en gevinst for erkendelsen, at det nu står klart også indenfor naturforskningen, at vi, som Niels Bohr siger det, ikke blot er tilskuere, men også aktører i livets skuespil. Kun godt, hvis naturforskningen kan besinde sig på sin begrænsning, den begrænsning, der er givet med dens metode og med det faktum, at subjekt og objekt ikke lader sig skille. Hvis det kan hjælpe os til atter at forstå, at naturen kun mangelfuldt *beskrives* som blot materialer, i hvilke der foregår nogle selvfølgelige kemiske og fysiske processer, at naturen kun *opfattes* som disse materialer og processer, der evt. kan udnyttes til at øge menneskers økonomiske magt og tekniske komfort, men ellers ikke frembyder nogen interesse, hvis man kan løsrive sig fra dette dødkedelige »naturbillede«, som ikke er et billede, men en abstraktion, da er dog meget vundet. Så er der måske håb om, at vi atter kan se, at et lyn er et lyn og en ranunkel en ranunkel og ikke blot fænomener beregnet til fysisk-kemisk analyse og udnyttelse, til klassifikation og til opløsning i abstrakte begreber — gense, at tingene er form og farve givet. Nå, det er måske et lidt voldsomt håb, men muligheden er der da; det var den ikke, så længe man troede, at naturvidenskaberne kunne »klare« naturen fyldestgørende.

Heisenbergs bog (som iøvrigt rummer en udmærket samling historiske tekster til belysning af naturopfattelsens ændring gennem de sidste fire hundrede år) er af værdi, fordi den peger hen imod tanker som de ovenanførte og i hvert fald viser, at der fra fysikkens side ikke står hindringer i vejen for et rigere natursyn end det snævert naturvidenskabelige. Hvis man imidlertid vil forstå sagen nøjere, skal man nok snarere læse Vilhelm Grønbech, f. eks. hans artikel i »Frie Ord« om »Skikkelse og kraft«, eller Prytz Johansens: »Tror vi på naturvidenskaben« fra samme tidsskrift.

Uffe Geertsen.

Arven fra Viggo Hørup

Under titlen »Viggo Hørup med Mund og Pen« har professor, dr. jur. Sven Clausen på Gyldendals forlag udsendt et udvalg taler og artikler af Viggo Hørup (163 pp.), dækkende den tid, Hørup virkede som politiker og journalist, fra 1873 frem til Venstres sejr i 1901, systemskiftet, der erstattede det estrupske provisoriestyre med folketingsstyret. Gennem dette udvalg får man et indblik i Hørups politiske idéverden og et indtryk af denne blændende stilistiker, satiriker og journalist. Med en vis overdrivelse har man kaldt hans lederartikler i »Politiken« i årene 1884—1901 for århundredets bedste kunst; utvivlsomt er det dog, at han var den største journalist i det 19. århundredes Danmark.

Det foreliggende udvalg har så meget desto større værdi og betydning, som 3-bindsværket »Viggo Hørup i Skrift og Tale«, udkommet 1902—04, forlængst har været udsolgt. Fra dette værk er de fleste af udvalgets taler og artikler hentede. Beklageligvis har udgiveren blot forsynet dem med årstal, men ikke med dato og ganske undladt at oplyse, hvor de pågældende artikler oprindeligt stod trykte, eller de pågældende taler blev holdt, så det er umuligt for den læge læser altid at se, hvad der er »med mund«, og hvad der er »med pen«. Ligeledes savnes et fyldigt noteapparat til kommentering og forklaring af teksten. Ganske forkasteligt tør det være, at de bragte afsnit er trykte med moderne ortografi — til en vis grad til skade for *stilisten* Hørup, som det ifølge udgiveren selv har været særligt magtpåliggende at få frem.

Man savner i nogen grad et historisk rids af Hørups kamp og liv. Men udvalget indledes dog med professorens interessante betragtninger over »Hørups placering i Danmarkshistorien«, rækkende helt tilbage til 12. årh. Men man savner omtale af de to energiske almueagitorer Peder Hansen og Rs. Sørensen og deres kamp i 1840'erne for demokrati og sociale forbedringer for bonde- og husmandsstanden, en kamp, der sammen med J. A. Hansens ligesom dannede optakten til Hørups senere strid med godsejere, Højre og estrupiat.

Udgiveren tør i nogen grad overdrive modsætningen mellem Højres »tyske ideer« og høruppernes »vestlige tanker«. Hørup lærte meget af den tyske socialdemokratiske agitator Ferdinand Lassalle (anmeldelse i »Morgenbladet« 13. november 1881 af Georg Brandes Lassallebiografi¹⁾).

Sv. Clausen opfatter Hørup som en »missionær, som gik ind i fjendens lejr og omvendte de tidligere modstandere«. Men Hørup lagde i virkeligheden forbavsende ringe vægt på at vinde nogen for sig (jvf. udvalget, p. 57: Højre skulle ikke omvende sig, *tværtimod!*); det ville blot udviske de klare, rene partilinjer. Hørup erklærede selv efter

¹⁾ »Viggo Hørup i Skrift og Tale« I, pp. 176—82.

bruddet med Christen Berg i »politisk Tilbageblik« fra foråret 1884, at han allermost havde frygtet »Overenskomster«, som for bestandig havde kunnet »slette Udsigten til den sociale Revolution«, hvorfor han da også ligefrem »forfulgte« alskens moderate i Venstres egne rækker (udvalget, pp. 154 f.).

Hørup kan neppe opfattes som missionær. Vigtigt er det, at tanken om en *revolution* til indførelse af politisk og social frihed til tider ikke lå ham så aldeles fjern. I Havdrup præste han den 18. maj 1885 de opståede *riffelforeninger* og erklærede:

Det Folk, der lader sig haane og bare letter paa Hatten, det har næppe megen Høflighed at vente. Men at en Mand ser til sit Væрге, naar Nogen træder paa hans Ære, det er sundt og samfundsopdragende, det giver en god Tone i Landet. Ingen, der har arbejdet i Riffelsagen, skal mene, at han har spildt sin Ulejlighed. Havde vi haft lige saa travlt i 1877, havde der næppe været saa hidsigt et Begær efter det andet Provisorium.²⁾

Det må her forudsættes, at et faktisk diktatur, estrupiatet, mod folketingsflertallet (vundet af Venstre i 1872) regerede landet. Den Højre-mand, der i 1884 udtalte, at »Venstreførerne har samme Særkende, som enhver der handler for en beskidt Interesse; de er fejge ...«, ramte således i hvert fald ikke Hørup.

I det foreliggende udvalg er Hørup-taler og -artikler fra forskellige år samlede i rubrikker under overskrifter som »De Nationalliberale«, »Kongemagten«, »Militarismen«, »Godsejerne«, »Tyskland«, »Bonden«, »Parlamentarismen« etc. Mod denne systematisering kan man først og fremmest indvende, at den ikke viser udviklingen eller kontinuiteten i Hørups agitation. Afsnittet »Nationalliberale portrætter« kunne suppleres med et med »Konservative portrætter«, rummende de bidsk-muntre udfald mod kultusminister Goos (12. juli 1891) og kammerherre Scavenius (24. januar 1895).³⁾

Dette tidsskrifts læsere vil sikkert savne et afsnit: »Grundtvigianerne«, der kunne belyse Hørups forhold til disse. Grundtvigianere, organiserede politisk i Det nationale Venstre, havde været en af de parti-grupperinger, som i juni 1870 havde dannet Det forenede Venstre, ligesom de grundtvigske højskoler var formelige bastioner for Venstre-politikken. Bruddet i 1883 mellem Berg og Hørup, skellet mellem danske Venstre (grundtvigianerne C. Berg og Frede Bojsen) og europæiske Venstre (Hørup og Brandes) samt udgivelsen fra 1. oktober 1884 af det fritænkeriske »Politiken« bundede for en stor del i spørgsmålet: for eller mod de nationalt orienterede grundtvigianere, hvormed atter hang sammen spørgsmålet: dansk eller europæisk kultur-orientering. Hertil kom Hørups stadig skarpere stillingtagen mod

²⁾ »Viggo Hørup i Skrift og Tale« II, p. 57.

³⁾ Ibidem, II, pp. 343—46, III, pp. 151—55.

forsvaret, kulminerende med hans berømte »hvad skal det nytte?«-tale i Folketinget i marts 1883.

Dokumenter, som kan belyse Hørups stillingtagen overfor det i hans øjne udflydende, ja, højreorienterede, grundtvigianske element i Venstre, er de ledere, han — under indtryk af forligene i 1875 og 1878 — skrev mod de moderate Venstre-folk i »Morgenbladet« 1875—80, ledere, som ikke siden har været genoptrykte. Hørup angreb ingenlunde grundtvigianerne som sådanne, men alene *de moderate* i Venstre, selvom disse i reglen var grundtvigianere, den mest fremtrædende var den konsekvente forligstilhænger Bojsen. Først i sit »Tilbageblik« 1884 kom Hørup frem med sin virkelige mening om grundtvigianismen: som politik var den for ham blot »National-liberalismen omsat til Folkebrug«.

Også et afsnit, »Arbejderen« eller »Det sociale spørgsmål«, savnes i udvalget. Selvom Hørup kun få steder har behandlet arbejderforhold, betragtede han dog byarbejdernes sociale kamp med opmærksomhed, og i en grundlovstale, holdt i Sorø 1899, sammenlignede han arbejdsgivernes storlockout med Bismarcks militarisme.⁴⁾

I afsnittet om »Kvinden« savner man måske Hørups svar i »Politiken« for 4. februar 1887 og 3. marts 1887 til Aug. Strindberg, der sammesteds havde vendt sig mod kvindernes fri adgang til arbejdsmarkedet.⁵⁾

Videre kan det måske bebrejdes udgiveren, at der ikke er bragt enkelte *breve* fra Hørups korrespondance. Under sit ophold 1889—90 i fængslet på Christianshavn Torv — p. gr. a. artikler mod estrupiatets retspleje, trykte i »Politiken« — skrev han breve til sin morbror, professor Andreas Drachmann, og sin kusine frk. H. Steen.⁶⁾ Disse breve kaster lys over mennesket Hørup.

De i det her behandlede udvalg trykte taler og artikler kaster lys over politikeren og agitatoren Viggo Hørup. Viggo Hørups datter, Ellen Hørup, ønskede at se sin fars tanker genindført i dagens politiske polemik, et ønske, det dog er tvivlsomt vil opfyldes, eftersom de politiske og sociale modsætninger i dag langt fra er så skarpe som under forfatningskampen. Men udvalget bidrager i høj grad til at bevare mindet om den største demokratiske politiker i 19. århundredes Danmarkshistorie.

De ord, V. Hørup skrev i »Morgenbladet« for den 16. januar 1875: »En Mand kan dø fattig og dog efterlade sig en stor Arv«, gælder til fulde om ham selv.

Ole Stender-Petersen.

⁴⁾ Ibidem, III, p. 309.

⁵⁾ Ibidem, II, pp. 136—41, 142—47.

⁶⁾ Brevet til Drachmann, trykt i »Politiken« for den 15. febr. 1952, breve til frk. Steen i uddrag i Arvid G. Hansen: Viggo Hørup og hans samtid, Oslo 1952; sammesteds findes to interessante breve fra 1892 og 1900 fra Hørup til Bjørnstjerne Bjørnson, bl. a. om moralen.

Året november 1958 - oktober 1959

Vi må endnu en gang trætte lidt med byggeriet, men det skal nok blive kortfattet. Vi er nu næsten færdige, men også kun næsten. Der mangler gymnastiksalen og Sydgården. Gymnastiksalen er allerede godt på vej, og Sydgården bliver der begyndt på i begyndelsen af 1960. Vi lader trykke her i årsskriftet en grundplan over skolen med alle dens bygninger. På denne plan vil ses, at gymnastiksalen og Sydgården bliver bygget bag Veum, lige syd for Vestgården og Blågård. Sydgården bliver en kombineret lærer- og elevbolig med plads til en familie og 20 elever. Herefter vil vi så have bygget nye værelser til ialt 100 elever, og i de gamle bygninger vil der være plads til godt 200. Efterhånden som vi får råd til det, bliver de gamle værelser moderniseret, så de ikke skal komme til at virke som slumkvarter. Forskel mellem nyt og gammelt vil der jo altid være, men det behøver ikke at betyde alle fordele til de nye værelser. Det viser sig allerede, at mange foretrækker hyggen i de gamle istandsatte værelser for komforten i de nye.

Der er kostet meget på haven. Den er ryddet for de fleste af de gamle træer, så den ligger som en stor grøn plads omgivet af nye og gamle bygninger, og det er nu muligt på den lange overdækkede gang at færdes i tørvejrtil hver en tid fra avisstuen og tårnet langs Gule Hus, Hvide Hus og Foredragssalen til elev- og lærerboligerne ude mod vest.

Med de nye bygninger, der nu er færdige, vil man forstå, at det var meget lettere at komme i gang med indeværende vinters skole end med 1958–59 vinteren. Disse vanskeligheder skrev vi lidt om sidst, og vi skal her kun

tilføje, at vanskeligheder var der hele vinteren igennem: byggerod overalt, mange ting var interimistiske, nogle ting var der slet ikke som f. eks. avisstue eller gang ind til spisesalen, man måtte fra Hvide Hus bevæge sig et par hundrede meter over en gyngende træbro ned til spisesalen, hvor man måtte gå lige ind i salen og stuve overtøjet sammen på et par ledige borde. Gangen til festsalen var spærret, så man måtte gå bag ind. Til Fengers Hus, den eneste større dagligstue, kunne man kun komme ved at gå uden om smeden, brugsforeningen og bageren. Sådan kunne vi opremse flere ting, som vi vel nok havde ventet ville skabe irritation og dårligt humør, men i den henseende blev vi glædeligt overrasket: Eleverne fra 1958—59 skal have den ros, at de tog alt dette roderi med godt humør og oplagthed, og det er ikke vort indtryk, at byggeriet i nævneværdig grad forstyrrede skolearbejdet.

Skolens lærerstab blev sidste efterår udvidet med magister Tage Skou Hansen, der sammen med sin familie flyttede ind på Møllehuset. Erik Nyholm fra Funder, Askov-elev 1930—31, tog herved en gang om ugen vinteren igennem og passede pottemageriet. Da vi stod 1. november uden at have nogen til at passe det job, blev vi meget glade for at få denne ordening med Erik Nyholm. Fra 1. januar til 1. september var Agnethe Hagen på studierejse i USA. I den tid var Anette Brandt leder af biblioteket, også Anette Brandt har været elev her før, både på skolen og biblioteket. Rigmor Olsen, der har været på kontoret i snart 4 år, rejste til maj for at tiltræde en stilling på kommunekontoret i Vildbjerg. Iøvrigt var der ingen ændring i stabens sammensætning sidste vinter. Men til maj kom Knud Riisgård fra København for at overtage undervisningen i pottemageri og tegning. Knud Riisgård er her fortsat i vinter, hvor han også har gymnastikken samt andre fag. Sidst på sommeren kom cand. mag. Niels Højlund fra Aarhus og hjalp til i den travle juli måned.

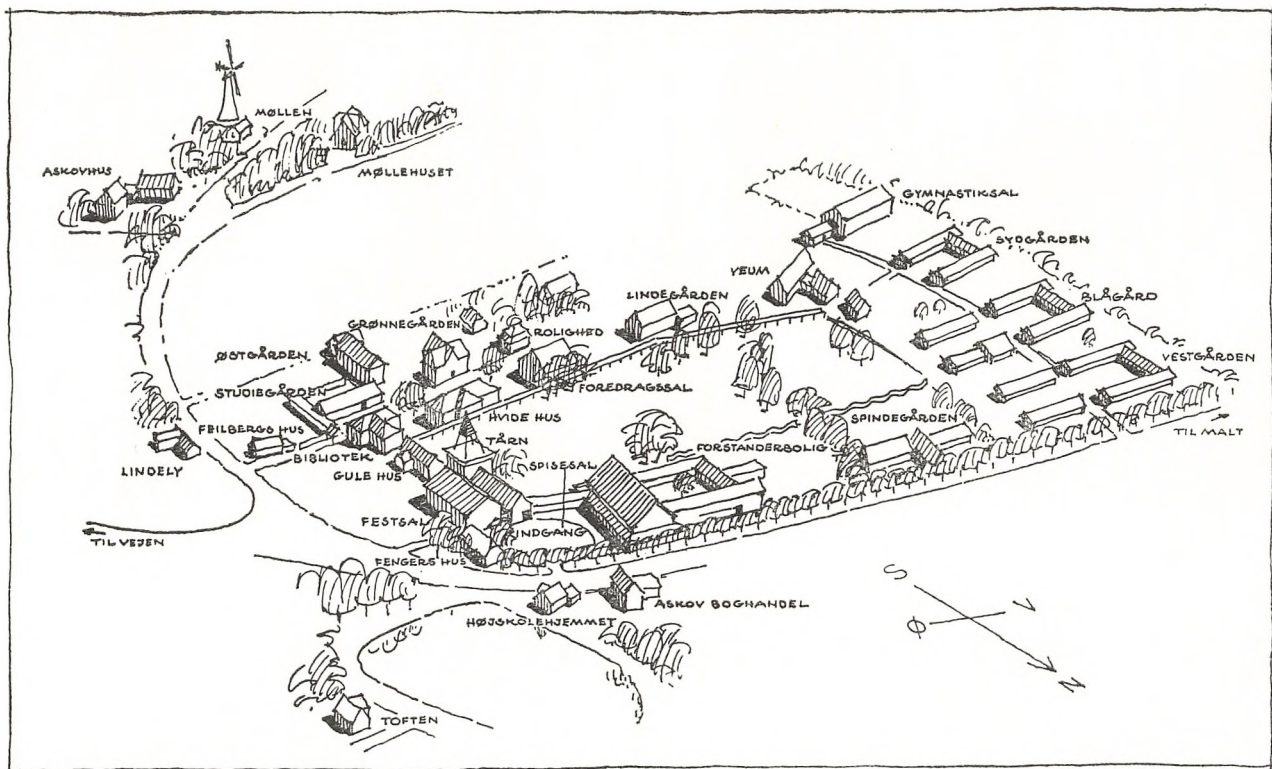
Det var tidligere bestemt, at Niels Højlund og hans frue, Lise Højlund, skulle begynde her til november som aflø-

sere for Jytte og Johs. Engberg. For det endte jo med, at Baaring højskole kunne tages i brug fra november 1959, og at vi, med sommerskolens slutning, måtte tage afsked med Jytte og Johs. De har nu været her i over 10 år, så det er mange elev-årgange, der sammen med os må savne dem her.

Det er allerede nævnt, at eleverne tog vanskelighederne med godt humør. Det var nu ikke blot vanskelighederne, men sådan set det hele, der blev taget med humør. Havde vi ikke dagligstueplads til dem, så forstod de at hygge sig over hele landsbyen, sagde man. Der var mange elever: 337 den dag, vi var flest. Det er vist også for mange. Det er ikke meningen, vi i fremtiden skal have flere end godt 300, som der vil blive plads til på skolens egne bygninger, og som der er god plads til i spisesalen. De fleste af de små elevpensionater er nu gået ind. I denne vinter er der kun Veum og Askovhus tilbage, og de bliver måske inddraget næste år.

Det er ikke mange år siden vi her i årsberetningen omtalte timeplanen udførligt, og da der ikke er sket større ændringer i den, vil vi indskrænke os til enkelte uddrag af elevrådets dagbog. Af foredragsholdere udefra til offentlige møder og ved andre lejligheder nævner vi: i november fhv. folketingsmand Jørgen Gram og udenrigsminister Jens Otto Krag, der begge talte om markedsplanerne. I december biskop Schelderup fra Norge. I januar forfatteren Palle Lauring. I februar professor Stender Petersen fra Aarhus, og endelig til marts mødet stiftsprovst Aastrup, Odense, og fru Refslund Thomsen, Aabenraa. Den schweiziske højskolemand Fritz Wartenweiler var som så mange vintre før også på besøg og holdt et foredrag for eleverne.

Om kunstugen citerer vi fra elevrådets dagbog: »Efter gammel tradition afholdes kunstuge med fremmede foredragsholdere, udstilling, film m. m. efter 3 måneders skoleophold. Det virker som en lempelig overgang til nye særhold. Morgenmaden serveres kl. 9, og programmet er to foredrag om dagen. Kunstugen indledtes den 31. januar

med Tage Hinds dramatikerholds opførelse af Tjekows »Tre Søstre«. Søndag den 1. februar kl. 14 åbnede Georg Wulff maleren Jens Nielsens udstilling i festsalen. Om aftenen grinede vi til den rene udmattelse over Chaplins »Moderne Tider«. Mandag den 2. februar formiddagsforedrag: Ole Wivel talte om Chaplin, om hans liv, fra de fattige barndomsår i London, vejen til Hollywood — hans umådelige succes, hans film, bag hvilke der altid ligger en dybere mening — —.«

I kunstugen var der tillige foredrag af pastor Hans Parman fra Slesvig, af arkitekt J. Bo, og der var musik af pianist fru Beatrice Berg. Gunner Berg og hans frue vil være godt kendt af eleverne fra de sidste par år for deres musikaftener, sommer og vinter. Også en musikaften ved frk. Renate Werner mindes vi med glæde.

Sommerskolen måtte også klare sig i byggerod, men da var savnet af indendørstrummene ikke så stort takket være det smukke sommervejr. Sommerens højdepunkt var vel nok elevmødet, herom kan der læses i elevrådets dagbog: »— — to morsomme og indholdsrige dage. Der kom over 400 sentimentale gamle elever, der omfavnede hinanden og i fællesskab begræd tabet af »deres gamle Askov«, selvom de måtte indrømme, at de nye bygninger er både smukkere og mere tidssvarende. Vejret var så godt som overhovedet muligt, strålende solskin fra morgen til aften — og fuldmåne om natten — —.« Ved elevmødet var der foredrag af Uffe Geertsen, Volmer Dissing og Knud Hansen, og mødet sluttede med, at skolens lærere læste H. C. Branners »Thermopylæ«.

Efter sommerskolens slutning havde vi efteråret igennem en hel del kursus og møder. Dem lader vi ligge og skal slutte med at omtale skolens eget efterårsmøde. Det blev også et meget stort møde med helt overfyldt hus lørdag og søndag. Skolen var næsten blevet færdig til den tid, så mødet formede sig som en slags indvielse af det nye med taler af Arnfred, undervisningsminister Jørgen Jørgensen, Knud Hansen og Roar Skovmand. Efterårsmødet blev refereret i så

mange blade, at de fleste af årsskriftets læsere sikkert har læst derom, vi skal dog tilføje, at det klokkespil, som skolen modtog som gave fra elevforeningen, nu er hængt op i tårnet og spiller hver morgen kl. 7,15 Morgenstund har Guld i Mund og om aftenen ved sengetid melodien til vægterversene. Så er vi altså kommet året rundt og skal slutte med at nævne datoerne for dette års møder: Sommerens elevmøde den 25. og 26. juni, elev- og efterårsmøde den 10.—13. september.

Hele skolens stab glæder sig til at se rigtig mange til disse møder.

Andreas Nielsen.

Elevstatistik nov. 1958—aug. 1959

Vinterskolen.

Der var ialt 194 *kvindelige* elever, heraf havde 3 været her før, 8 kom fra andre skandinaviske lande og 7 fra lande udenfor Skandinavien. Af de 179 fra Danmark kom 46 fra Storkøbenhavn, 52 fra andre købstæder og 96 fra landdistrikter og stationsbyer. Fordelt på landsdele er tallene: Sjælland ialt 68, Fyn 16, Lolland Falster 4, Jylland 90 og Færøerne 1.

Beskæftigelse: Husassistenter 29, arbejdere i industri 8, handelsmedhjælpere 14, kontormedhjælpere 31, gartnere 1, sygeplejersker 21, lærerinder 9, studenter 38, børnehavelærerindeelever 28, med anden beskæftigelse 15. — Der var 38 over 25 år.

16 elever havde været på højskole før, 49 i gymnasier, 9 på seminarium, 45 på forskellige fagskoler, 81 på realskoler, 5 på ungdomsskoler og 22 på aftenskoler.

Der var ialt 150 *mandlige* elever, heraf havde 7 været her før, 3 kom fra andre skandinaviske lande og 1 fra Sydslesvig. Af de 146 elever fra Danmark kom 23 fra Storkøbenhavn, 26 fra andre købstæder og 97 fra landdistrikter og stationsbyer. Fordelt på landsdelene er tallene: Sjælland ialt 36, Bornholm 5, Fyn 18, Lolland Falster 3 og Jylland 84.

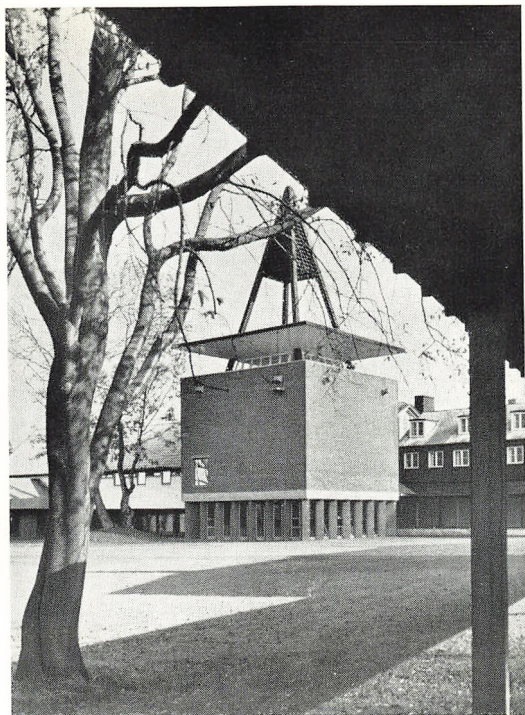
Beskæftigelse: landmænd 64, industriarbejdere 18, handelsmedhjælpere 14, kontormedhjælpere 4, mejerister 4, gartnere 2, sømænd 2, lærere 3, studenter 29, forskellige erhverv 10. Der var 46 elever over 25 år.

33 elever havde været på højskole før, 32 på landbrugsskole, 29 på gymnasium, 3 på seminarium, 65 på forskellige fagskoler, 39 på realskole, 21 på efterskole og 9 på aftenskole.

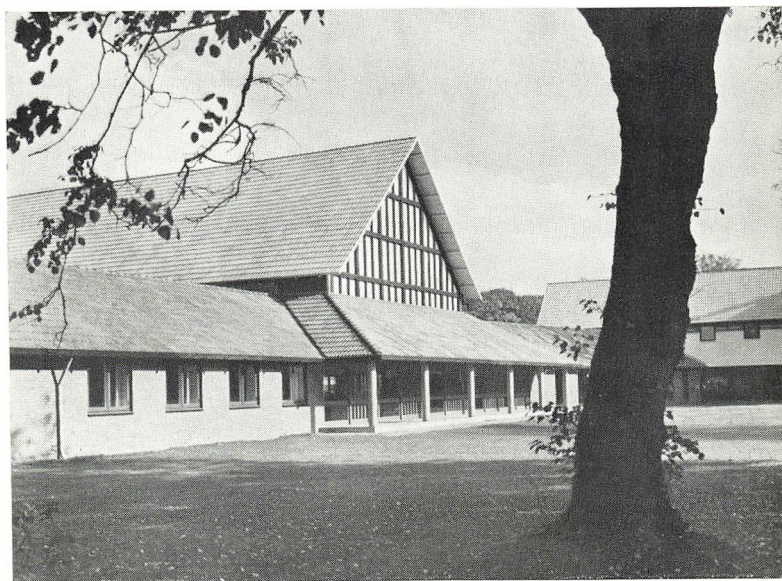
Sommerskolen.

Der var ialt 94 *kvindelige* elever. 1 fra Finland, 2 fra Sydslesvig og 3 fra andre lande. Af de 88 danske elever var 35 fra Storkøbenhavn, 25 fra købstæder og 28 fra stationsbyer og landdistrikter. Fordelt på landsdelene er tallene: Sjælland ialt 44, Bornholm 1, Lolland 1, Fyn 12, Jylland 29 og Færøerne 1.

Beskæftigelse: Husassistenter 17, industriarbejdere 5, handelsmedhjælpere 14, kontormedhjælpere 15, sygeplejersker 6, studenter 13, børnehavelærerindeelever 15, med anden beskæftigelse 9. Der var 14 af eleverne over 25 år.

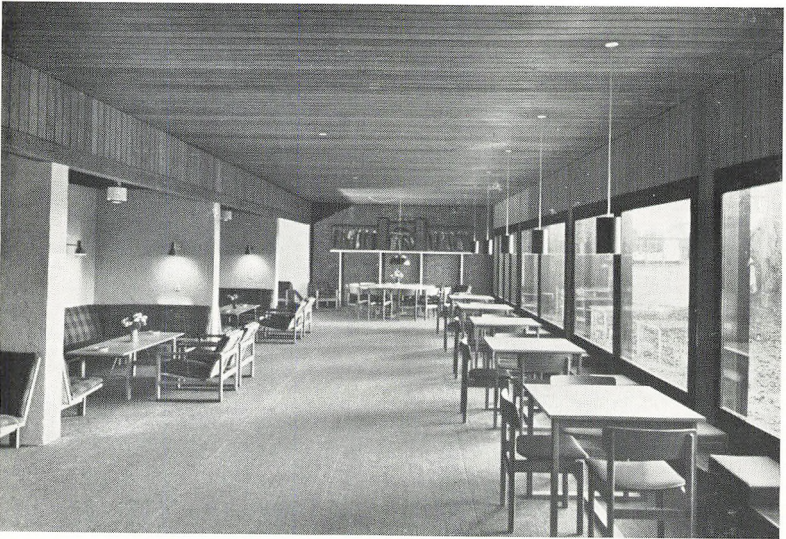
Tårnet, der rummer 3 nye skolestuer.

Schrøders stue og spisesalen.

Fra haven.

Den nye dagligstue ved festsalen.

FRA VINTERSKOLEN

Broen til spisesalen.

Fra elevmødet.

Fra Sydslesvigturen.

12 elever havde været på højskole før, 13 havde været i gymnasium, 49 på mellem- og realskole, 28 havde besøgt forskellige fagskoler, 6 efterskoler og 5 aftenskoler.

Der var ialt 30 *mandlige* elever, heraf 3 fra Sydslesvig og 1 fra Argentina. Af de 26 danske elever var 11 fra Storkøbenhavn, 8 fra andre købstæder og 7 fra stationsbyer og landdistrikter. Fordelt på landsdelene er tallene: Sjælland ialt 14, Bornholm 1, Fyn 2, Lolland 1 og Jylland 8.

Beskæftigelse: Landmænd 5, arbejdere 4, handelsmedhjælpere 7, kontormedhjælpere 4, sømænd 1, studenter 4, med anden beskæftigelse 4. Der var 8 elever over 25 år.

10 elever havde været på højskole før og 2 på landbrugsskole, 6 på gymnasium, 9 på realskole, 5 på fagskoler og 3 på efterskoler.

På *Nordisk lærerkursus* var der ialt 28 deltagere i 3 måneder: heraf 7 fra Norge, 17 af deltagerne var mandlige og 11 kvindelige, alle deltagere var 25 år og derover.

På julikursus var der ialt 57 deltagere, 34 kvindelige og 23 mandlige. På de to 14 dages kursus var henholdsvis 44 og 50 deltagere.

I *hele* skoleåret har der altså været ialt 647 elever og kursUSDeltagere.

Askov Højskoles regnskab

DRIFTSREGNSKAB FRA 1. MAJ 1958 TIL 30. APRIL 1959

Indtægter:

Indgået skolepenge for diverse kursus:			
Sommerskolen	36.951,00		
Vinterskolen	179.859,50		
Familiekursus	600,00		
Julikursus	914,25		
Efterbetaling	2.675,15	220.999,90	
Husholdningsregnskab:			
Indgået for kost fra elever	285.090,50		
Indgået for kost fra julikursus	5.952,50		
Indgået for kost fra andre	31.535,73		
	322.578,73		
÷ Udgifter til fødemidler m. v.	236.128,02		
Fremmed husholdning	57.110,00		
Lys og brændsel	8.070,00	301.308,02	21.270,71
Lejeindtægt:			
Elever	34.635,00		
Kursus	7.381,43		
Lærerboliger	19.153,00		
	61.169,43		
÷ Leje af Askovhus	5.600,00	55.569,43	
Østergaards legat			50,00
Statstilskud:			
Finansloven (4 kvartaler).....	67.000,00		
Højskoleloven for finansåret 1957—58	355.476,15	422.476,15	
÷ Tilskud til ubemidlede elever overført til:			
Vinterskolen	4.500,00		
Lærerkursus	2.500,00	7.000,00	415.476,15
			<u>713.366,19</u>

Udgifter:

Lærerlønninger	380.460,82	
Reparationer og vedligeholdelse	37.906,64	
Sundhedskonto	3.338,30	
Undervisningsmidler	5.582,70	
Biblioteket	5.930,70	
Skatter, afgifter og forsikringer	9.952,77	
Renter	66.785,44	
Omkostninger	71.186,92	
Afskrivning på inventar:		
20 % af kr. 464.020,87	92.804,16	
Overskud	39.417,74	
		<u>713.366,19</u>

STATUS PR. 1. MAJ 1959

Aktiver:

Kassebeholdning	4.908,31	
Postgiro	16.294,25	
Andelsbanken, folio nr. 9018	4.476,74	
Andelsbanken, indlån nr. 63646	146.314,10	
Tilgodehavende stipendier	35.819,50	
Inventar:		
Saldo pr. 1. maj 1958	266.530,27	
+ Nyanskaffelser 1958—59	197.490,60	
	<u>464.020,87</u>	
÷ Afskrivning ifl. driftsregnskabet	92.804,16	371.216,71
Skolens bygninger:		
Gamle bygninger:		
Saldo pr. 1. maj 1958	945.152,31	
+ Køb af »Møllehuset«	100.594,52	
Forbedringer 1958—59	35.274,43	135.868,95
÷ Bogført værdi af hovedbygning m. v.	1.081.021,26	
kr. 275.000,00 (ministeriets vurdering):		
Salg af materialer m. v.	36.522,20	
Tab ved nedrivning overført		
til kapitalkonto	238.477,80	275.000,00
	<u>806.021,26</u>	
Nybygning og ombygning m. v.:		
Saldo pr. 1. maj 1958	1.724.065,39	
+ Tilgang 1958—59	1.019.986,93	2.744.052,32
»Lausbølgaard«, matr. nr. 16a 2af 17 b:		
Ejendomsværdi pr. 1. september 1956	59.400,00	
Pantebrev »Sandagerhus«	6.000,00	
		<u>4.194.503,19</u>

Passiver:			
Forudbetalte stipendier			344,50
Mellemregning »Dansk Udsyn«			14.661,55
Prioritetsgæld:			
Statslån	2.030.500,00		
Jydsk Grundejer-Kreditforening nr. 604..	553.144,70		
Jydsk Grundejer-Kreditforening nr. 3389 .	16.423,11		
Jydsk Grundejer-Kreditforening	340.000,00	2.940.067,81	
Installationslån »Møllehuset«			1.900,00
»Lausbøllgaard«:			
Prioritetsgæld:			
Den Vest- og Sønderjydske			
Kreditforening nr. 317	27.682,16		
Pantebrev, Kr. Jensen	50.000,00	77.682,16	
Installationslån		3.597,74	81.279,90
Byggefond:			
Saldo pr. 1. maj 1958	365.490,23		
÷ Gaver til byggeriet 1958—59.....	26.592,00	392.082,23	
<i>Egen-kapitalen:</i>			
Saldo pr. 1. maj 1958	961.085,77		
+ Overskud »Lausbøllgaard«	2.232,16		
Overskud ifl. skolens driftsregnskab ..	39.417,74		
		1.002.735,67	
÷ Tab ved redrivning af hovedbygning			
m. v. opgjort i henhold til ministeriets			
vurdering	238.477,80		
Ingeborg Kirkegaards legat	90,67	238.568,47	764.167,20
			4.194.503,19

Foranstående driftsregnskab og status er i overensstemmelse med højskolens kassebog og generalhovedbog, som vi har revideret i henhold til beretning til bestyrelsen af dags dato.

Kolding, den 24. juli 1959.

Revisionsfirmaet E. Frandsen:

Poul Parkegaard,
statsautoriseret revisor.

/ E. Meng.

Legater knyttede til Askov højskole

LUDVIG OG CHARLOTTE SCHRØDERS MINDELEGAT

bestemt til understøttelse af elever på Askov højskole. Legatets størrelse er 10.539,07 kr., hvorfor der foreligger obligationer på de 7000 kr. og en sparekassebog på resten. Af renten er anvendt til understøttelse af elever kr. 500,—.

RASMUS FENGERS LEGAT

er givet direkte til støtte for skolen. Legatet ejer 3000 kr. i kreditforeningsobligationer og en sparekassebog på 5364,32 kr. Af renten er anvendt til støtte for elever kr. 120,—.

MORTEN JØRGENSEN OG HUSTRUS LEGAT

er givet til friplads på den almindelige pighøjskole om sommeren. Legatet ejer 2000 kr. i obligationer. Renten vil blive anvendt til støtte for en pige på sommerskolen.

N. F. S. GRUNDTVIGS MINDELEGAT

stiftet 1883 af en »norsk højskoleven«, er på 2915,45 kr., for 2000 kr. andelsbevis og 915,45 kr. i bank.

ASKOV BIAVLERFOND

Legatet er oprettet af »en ven af flid og nøjsomhed«. Det består af obligationer på 1500 kr. og en sparekassebog på 170,28 kr. Renten er efter fundatsens bestemmelse anvendt til støtte for biavlens i Jylland efter forslag fra biavlereforeningens styrelse.

VIGGO ULRIKS PRÆMIELEGAT

Legatet ejer en obligation på 1000 kr. og en sparekassebog i Vejen Sparekasse på 1387,78 kr.

HEINRICH OG JOHANNE NUTZHORN'S LEGAT

Legatet er skænket af Johanne og Heinrich Nutzhorn i 1925. Grundkapitalen er kr. 4000, beløbet indestående i Brørup Bank. Renten anvendes til støtte for elever på højskolen og uddeles af skolens bestyrelse. Hidtil er særlig sønderjydske elever kommet i betragtning. Med påløbne renter udgør legatsummen kr. 5728,16.

SOGNEFOGED JOHS. POULSEN OG HUSTRUS LEGAT

Legatet, der blev oprettet 1946, er på 5000 kr. Renten skal tildeles elever fra Årre sogn i portioner à 200 kr.

Med påløbne renter udgør legatsummen pr. 1. april 1959 kr. 6551,80 (heraf 5000 kr. i kreditforeningsobligationer).

Navne- og adressefortegnelse

over elever på Askov Højskole 1959—60

Kvindelige elever sommeren 1959.

Agger, Ingrid, Kirkegård, Bøvlingbjerg
Andersen, Randi Filtenborg, Vinkelager 181, Vanløse
Balle, Karen Kirsten, Lilholdt pr. Over-Jerstal
Beck, Lis, Rædersvej 18, Kolding
Bendixen, Jytte, Rantzaugade 39, Ålborg
Bjørnum, Birgit, Godthåbsvej 107, Frederiksberg
Boesgaard, Alexandra, Via Martin Piaggio 17/9, Genua
Bojsen-Møller, Gudrun, Hårby, Fyn
Bork, Erna, Torkel Badens vej 10, Hellerup
Breum, Inge, L. A. Ringsvej 63, Højbjerg
Brogaard, Molly, Statholdervej 64, København
Carlsen, Emmy, Langtved pr. Ullerslev
Christensen, Anne-Lise, Solvænget 1 A, Hvalsø
Christensen, Anni Lillian, Skibelundsvej 22, København F
Christiansen, Jytte, Tornemark A/M, Sandved
Clausen, Karin, Elsmark pr. Nordborg
Dalland, Kirsten M. Mac, Ramsvej 3, Viborg
Deckert, Kirstin, Jahnstrasse 1, Hamborg-Reinbek
Diderichsen, Kirsten, Runddyssen 32, Herlev
Due, Hanne, Sandvig, Bornholm
Erichsson, Margrethe C., Ved Bellahøj 26¹¹, Brønshøj
Falker, Bente, Nørre alle 35³, Århus
Fischer-Nielsen, Ingebeth, Vinkelvej 5, Vedbæk
Fuglsang-Damgaard, Solvejg, Nørregade 11, København
Hårslev, Astrid, Langæble pr. Slude
Hallikainen, Pirkko, Finland
Hell Hansen, Birgitte, Fr. VII's vej 2, Kolding
Hansen, Eva, Veksøvej 4 A, Brønshøj
Hansen, Gerda, Nørregade 5, Hjørring
Hansen, Jonfrid, Klaksvik, Færøerne
Hansen, Marit, Vestergade 23, Varde
Hansen, Ruth Sandstrøm, Gerlev pr. Krogstrup
Heesche, Kirsten, Agervang 24, Lyngby
Henriksen, Anna, Carsten Hauchsvej 8, Århus
Hertzum, Ellen Margrethe, Rønnebærvej 2, Dianalund
Høyer, Lis, Jyllandsgade 30, Års
Jensen, Birthe, Kirkebroen 41, Hvidovre
Jensen, Inge Bibi, Rosenørnsvej 25, Odense

Jensen, Inger Marie, Fausing, Allingåbro
Jensen, Kirsten Riis, Kongensgade 94, Fredericia
Jensen, Signe, Hunderup, Bramminge
Jensen, Ulla Birch, Valbygårdsvej 50¹, Valby
Jeppesen, Ulla, Gladsaxevej 36, København
Johansen, Anna, Steenstrups alle 13⁴, København V
Jørgensen, Grethe, Grejsdalsvej 72, Vejle
Kjærsgaard, Marianne, Folkets alle 27, København F
Knudsen, Inge, Kirke-Hyllinge
Koefoed, Hanne, Frederiksdalsvej 177, Virum
Køster, Ellen, Am Ostseebad 15, Flensborg
Larsen, Anne, Brogade 17, Rudkøbing
Larsen, Grethe, Asdal pr. Hirtshals
Larsen, Jytte, Bredgade 3, Haslev
Larsen, Margot Danly, Østergade 29, Roskilde
Larsen, Terese, Valdbjerggården pr. Kalundborg
Larsen, Tove Elisabeth, »Sortenshavegård« pr. Stubbekøbing
Lerche-Møller, Birgit, Guldbergsgade 14, Silkeborg
Lindskrog, Ellen, Telemarksgade 8⁴, København S
Lundgaard, Aase, Gredstedbro
Madsen, Karen Vibeke, Knudshovedvej 6², Nyborg
Madsen, Karin Lasthein, Skårup
Metz, Ulla, Grøndalsvej 52, Frederiksberg
Meyland-Smith, Lis Padeswood Hall Farm, Flintshire, England
Mortensen, Anna Johanne, Ny Munkegade 12, Århus
Mortensen, Ellen, Marselis Boulevard 7 A, Århus
Mortensen, Else, Birkelse
Mygind, Anne Rose Paludan, Skovridergården, Skelum
Møller, Kirsten, Bygaden 39 A, Herlev
Møllsgaard, Vivi, Østerbrogade 93, København Ø
Nielsen, Else Bjørn, Langdyssevej 1, Thisted
Nielsen, Grethe, Rødkildevej 27, Stege
Nielsen, Hanne, Alleen 109⁶, Kastrup
Nielsen, Inge, Nørrebrogade 10⁴, København N
Nielsen, Johnna, Ulrik Birks alle 12 st., København
Nikolajsen, Else Marie, Dronningsgade 118, Fredericia
Olsen, Inge-Lise, Hillerødvej 19, Kregme
Pavlsen, Karin Kirsten, Carit Etlarsvej 32, Odense
Pedersen, Ellen, Allerup pr. Holbæk
Pedersen, Jytte Rye, Stadilvej 14, Vanløse
Peterson, Birgitte Hagfelt, Solvangsvej 9, Glostrup
Rasmussen, Annelise, Høed pr. Flemløse
Roepstorff, Karen, Holmevej 11, Virum
Runge, Birthe, Hundslev pr. Ketting
Scheffler, Birgit, Emdrup Vænge 213, København Ø

Schirrmeister, Waltraud, Korsgade 47, København N
 Seemann, Ebba, Odensevej 91, Svendborg
 Skamstrup, Annelise, Kalundborgvej 106, Holbæk
 Starke, Edith Margrethe, Kirkevejen, Ommel pr. Marstal
 Svenningsen, Sigrid, Gjerndrup pr. Brørup
 Søndergaard, Karen, Den gl. præstegård, Sdr. Onsild
 Thomsen, Grethe, Hammershøj
 Thøgersen, Grethe, Åker pr. Akirkeby
 Wiese, Ingrid, Grossestrasse 48, Flensborg
 Wilhelmsen, Birthe Edith, Falkoneralle 126, København F

Mandlige elever sommeren 1959.

Andersen, Gerth Krieger, Højgårdsalle 21, København
 Balle, Jørgen, Ungarnsgade 6, København S
 Bjerre-Larsen, Ole, Lærkevej 4, Rønne
 Borch, Flemming, Niels Juelsvej 32, Svendborg
 Christensen, Kurt, Åbenrågade 77, Flensborg
 Clausen, Friedrich, Husbyskov, Sydslesvig
 Grum, Ole, Lindeparken 5, Næstved
 Hannow, Niels, Grumstrupsvej 6, Hellerup
 Hansen, Vagn, »Oddermosegård«, Hjelms pr. Stege
 Harksen, Ernst, Skovlund, Sydslesvig
 Havemann, Jørgen, Elmevang 46, Virum
 Hvarregaard, Povl, Hune, Blokhus
 Jensen, Alfredo Munk, Necochea, Argentina
 Kemp, Torben P., Landemærket 2, København K
 Kirkegård, Anders, Sir-Østergaard, Holstebro
 Kristiansen, Magnus Ilsøe, Sønder-Onsild
 Lauritsen, Frede, Dybe, Ramme
 Mouritzen, Gudmund, Skårup
 Hedensten-Nielsen, Willy, Banebrinken 831, København NV
 Norholt, Peter, Hedehusene
 Nyegaard, Kjeld, Roslev
 Nørfelt, Peter Fibiger, Goldschmidtsvej 10, København F
 Præst, Ove Pedersen, Hald st.
 Rüsck, Mogens, Morsøvej 55, København F
 Slivsgaard, Poul, Vestervang, Saxkjøbing
 Sørensen, Carl Peder Carbuhn, Markedsgade 17, Grenå
 Theisen, Karlo, Stokkerhovde pr. Haderslev
 Wannhoff, Kjeld, Jyllingevej 11¹ tv., København

3 mdr.s lærerkursus, sommeren 1959.

Kvindelige elever.

Bomholt, Dagmar, Vestbirk højskole, Vestbirk st.
 Brandt, Else, Lekkende ungdomsskole, Mern
 Christensen, Ellen, Lekkende, Mern

Eliassen, Else, Ågade 22, Tørring
Geilund, Anne, Tilskærerskolen, Hammel
Kjeldgaard, Dagmar, Fårtoft, Thisted
Lohmann, Hanne, Asperup, Fyn
Petersen, Anemarie, Bagsværdvej 39, Lyngby
Rønnekleiv, Ragna, Vereide, Norge
Toft, Kirstine Lindberg, Sdr. Ringgade 52, Århus
Ullestad, Martha, Birkeland, Norge.

Mandlige elever.

Christophersen, Jørgen, Rantzausgade 231, København N
Erichsson, Henning S., Ved Bellahøj 26¹¹, Brønshøj
Frandsen, Svend, Hvirring, Flemming
Frank, Eilif Brogård, Haubro
Frank, Folmer Brogård, Aboulevard 31², København
Gjengedal, Asbjørn, Mellerup, Randers
Hellkås, Hallvard, Gjøvik, Norge
Hov, Ivar, Halsøy i Vefsn., Norge
Jensen, Axel, Nr. Ørslev, Egebjerg, Falster
Korstoft, Louis, Tulstrupvej 18, Ikast
Nyland, Kjell, Grong, Norge
Nørgaard, Jørgen, Jaruplund højskole, Flensborg
Slimestad, Johan, Nærbo, Norge
Svendsen, Børge Iver, Allelev pr. Trustrup
Svensgaard, Carsten, Lystrup pr. Vivild
Sørensen, Viggo, Horne pr. Tistrup
Ølnes, Lars, Frong pr. Drobak, Norge

Kvindelige elever 1959—60.

Albrechtsen, Lene, Højstrupvej 27 B, Vanløse
Amund-Jensen, Lotte, Vesterbro 26, Ålborg
Andersen, Bente Alslev, Bækkevang 16, Lyngby
Andersen, Ilse Etlar, Ambrosius Stubs vej 9, Århus
Andersen, Johanne Elisabeth, Eslund, Nim ved Horsens
Andersen, Kirsten Marie, Engholm, Millinge
Andersen, Tove, Sjællandsgade 14, Ålborg
Andersen, Tove Hauch, Langagergård, Spjald
Andersen, Sonja, Lindegade 27 C, Christiansfeld
Bechgaard, Kirsten, Skovdalsvej 12, Århus
Becker-Christensen, Lillian, Svinget 1, Mølholm, Vejle
Bendixen, Else, Hvitfeldtsgade 16, Skive
Berentsen, Jytte, Solrødvej 35, Brønshøj
Bertelsen, Birte Juul, Nygade 1, Vrå
Birch, Lis, Bramsløkke pr. Herritslev
Birkedal, Vibeke, Bregnevej 12, Gentofte
Bo, Anne Marie, Testrup højskole, Mårslet st.

Bodholt, Gull, Juelsminde
 Bonde, Anne Christine, Vestermarie, Rønne
 Borg, Jane, Betonvarefabrikken, Møgeltønder
 Borup, Hanne, Skolevej 5, Birkerød
 Burgdorf, Jytte, Mågevej 4, Risskov
 Bøving, Marianne, Ribelandevej 6, Tønder
 Christensen, Birgit Juul, Sdr. Borup, Årslev
 Christensen, Gerda Buch, Ådum pr. Tarm
 Christensen, Inger Munch, Buddesvej 22, Karise
 Christensen, Tove, Nr. Hostrup skole, Rødekre
 Christensen, Vibeke Hanne, Prins Valdemarsvej 29, Odense
 Christiansen, Lis, Vestervig, Thy
 Christiansen, Merete, Maen pr. Knarreborg
 Clausen, Else Brunsgaard, Lysholms alle 7, Haslev
 Clausen, Gerda, Strandlyst, Ravnsholt, Horslunde
 Danielsen, Karen, Vestergård, Års
 Egmosse, Birgitte, Kong Hansgade 6, Ålborg
 Engelbrekt, Vibeke, Hegnsvej 17, Nærum
 Fejerskov, Inga Fløe, Karolinegade 1, Skive
 Fennestad, Elisabeth, Sportsvej, Holstebro
 Fogh, Rigmor, Bjertrup pr. Hørning
 Frandsen, Ane Elisabeth, Arup, Vesløs
 Frederiksen, Rita, Pedersborg pr. Sorø
 Fredsøe, Helen Ida, Koldinggade 26, København
 Frischmann, Hanni Marie, Mathiasgade 24, Viborg
 Geckler, Inge, Chr. Sonnesvej 11, Odense
 Gottlieb, Elsebeth, Dalby pr. Haslev
 Griffith, Carol Lee, 1427 Second Avenue S. E., Cedar Rapids,
 Iowa, USA
 Gräs, Bente, Ringerloden 21, Glostrup
 Gylling, Edith Øster, Hårdmark, Pillemark, Samsø
 Hansen, Britta, Ny Carlsbergvej 15, København V
 Hansen, Ellen Sterndorff, Damsgård, Højrup, Taulov
 Hansen, Kirsten, Vejlø pr. Næstved
 Hansen, Lisbeth Binderup, Skovbrynet 26, Århus
 Hansen, Rigmor Wang, Vandborg pr. Bonnet
 Hansen, Tove, Castenschioldsvej 12, Højbjerg, Århus
 Henriksen, Helen Lorna, Kildebakkegårds alle 159 A, st.,
 Søborg
 Herrik, Elisabeth, Skovsvinget 8, Middelfart
 Hindkjær, Syss, Norasvej 26, Gentofte
 Holm, Inge, Annexgårdsvej 52, København
 Holm, Maj, Onsgårdsvej 37, Hellerup
 Hulgård, Anne, Rønnevej 7, Risskov
 Hye-Knudsen, Marianne, Skovbrynet 38, Lyngby

Højgaard, Inge Nielsen, Jernbanevej 1 A², København K
Høyer, Karen, Borupgård, Horsens
Ingerslev, Anna, Voldbakke, Nr. Broby
Isager, Gudrun, Boelet, Ry
Jacobsen, Gerda, Voel pr. Silkeborg
Jacobsen, Grethe, Troldkærvej 20, Vanløse
Jacobsen, Hanne, Kirke Stillinge, Slagelse
Jacobsen, Inger Sand, Ringridervej 21, Sønderborg
Jakobsen, Lis, Lakkendrup, Gudbjerg, Fyn
Jensen, Christiane, Jyllandsgade 8, Hjørring
Jensen, Gudrun, Fiirgårde pr. Ry
Jensen, Inger, Løvballegård, Løsning st.
Jensen, Karen, Margrethe, Rødkilde højskole, Stege
Jensen, Kirsten, Houmannsgade 2 A, Horsens
Jensen, Kirsten Gammelby, Mejls, Varde
Jeppesen, Anne-Lise Krag, Hemmerslev Teglværk, Veflinge
Jeppesen, Hanne, Rude Vang 83, Holte
Jepsen, Hanne Margrethe Lybeck, Hans Schourupsgade 92,
Århus
Jespersen, Else, Skads pr. Esbjerg
Jessen, Karen Eskildsen, Nybøl pr. Hjordkær
Jørgensen, Birthe Graasbøl, Bovvej 15, Padborg
Jørgensen, Else Marie, Kyndeløse pr. Kr. Hyllinge
Jørgensen, Helle, Hybenvej 7, Mariager
Kaalund, Hanne Louise, Gavnø pr. Næstved
Kabell, Anne Mette, Skt. Gertrudsstræde 30, Køge
Kalberg, Bodil, Straussvej 12², København SV
Kalko, Marianne Hilarius, Dyrehavevej 28, Hillerød
Kelstrup, Jette, J. L. Heibergsvej 103, Odense
Kemp, Annette, Frederiksborgvej 133, Roskilde
Kjeldsen, Tove Holst, Sørbymagle pr. Slagelse
Kjøller, Hanne Merete, Lille Vibegård, Poulsker pr. Nexø
Knop, Ursula, Kollundgård, Kollund
Knutzen, Käthe, Bydelsdorf Brandtstrasse 2, Sydslesvig
Korwek, Laurel Ann, 2532 Saltmann Road, Erie,
Pennsylvania, USA
Krahn, Birte, Sønderbrogade 16, Horsens
Kristensen, Aase, Majdalen 9, Århus
Kristensen, Birgitte Engelbrecht, Under Elmene 9¹, Kbh. S
Krogsgaard, Agnete Woersaa, M. A. Schultzvej 8, Hasseris
Larsson, Anita, Glostorp, Lockarp, Sverige
Lawaetz, Bente, Falkenstein, Sludstrup
Lund, Annie Dorrit, Chr. Richardtsvej 40, Odense
Lund-Larsen, Solveig, Mern st.
Lundøe, Birgitte, Amtssygehuset, Hobro

Lønegren, Kirsten, Broholmsalle 29, Charlottenlund
 Madelung, Ida, Krøjerup pr. Sorø
 Meklenborg, Anna Lise, Kongensgade 71, Odense
 Mortensen, Vita Amond, Holger Danskesvej 51¹, København F
 Moseholt, Edith Nielsen, Østerskovgård, Hundslund
 Muusmann, Klara Ellegård, Sdr. Jellinge pr. Dalmose
 Nedergård-Hansen, Miriam B., Højbro 22, Nykøbing M.
 Nielsen, Anne Steen, Ruds Vedby
 Nielsen, Birthe, Poppelgård pr. Gandrup
 Nielsen, Birte Erhorn, Kildebakkegårdsalle 224, København
 Nielsen, Birte Kjarby, Søndergade 50, Gelsted
 Nielsen, Elli Kastrup, C. F. Richsvej 65, København F
 Nielsen, Else Marie, Poppelgård pr. Gandrup
 Nielsen, Grethe Sejerskilde, Sennels pr. Thisted
 Nielsen, Inge, Finmarksgade 46³, København N
 Nielsen, Inge Peulicke, Hørby Strand, Holbæk
 Nielsen, Jara, Toves Alle 2, Fruens Bøge
 Nielsen, Karen Margrethe Nors, Kollerup, Fjerritslev
 Nielsen, Signe Greve, Drabæks Møllegård, Lunderskov
 Nielsen, Vibeke Rytter, Baunes Plads 20, Århus
 Norgreen-Hansen, Aase, Olfert Fischersgade 51⁴, København K
 Nygaard, Anna, Burgårde Vestergård, Slagballe
 Nygaard, Maren, Sdr. Nissum pr. Lyø
 Ovesen, Rita, Adelgade 36, Bogense
 Pedersen, Bodil Marie, Højholt, Gullev pr. Bjerringbro
 Pedersen, Ellen, Allerup pr. Holbæk
 Pedersen, Grete Bek, Nyvej 3, Hobro
 Pedersen, Inge, Ø. Ørbæk, Løgstør
 Pedersen, Karen Bendix, Østervej 63, Glostrup
 Pedersen, Kirsten Ingrid, Radsted pr. Saxkøbing
 Pedersen, Liss, Frankerup, Vårslev
 Pingel, Eva, Kelleris pr. Kvistgård
 Poulsen, Birgit Lohmann, Egemark pr. Føllenslev st.
 Poulsen, Elisabeth Østergaard, Todbjerg Præstegård
 pr. Hjortshøj
 Præstholt, Telse, Drosselvej 27, Silkeborg
 Randrup, Lone, Skodsborg Strandvej 196, Skodsborg
 Rasmussen, Eva Fabricius, Bredgade 95, Brønderslev
 Rasmussen, Grete, Nørrevang 12, Åbenrå
 Rasmussen, Inge Margrethe Brunsgård, Kongsgårdsvej 9, Viby J.
 Ravn, Kirsten Grau, Ringgade 38, Sønderborg
 Rhodes, Lillian Lorraine, Idlewyle Lane, Watson, W. Va., USA
 Sandmark, Leise Østerberg, Amagerbrogade 155¹, København S
 Schlueter, Barbara, 2. Litssinger Lane, St. Louis, Mo., USA
 Schmidt, Bente Eilschou, Kildegårdsvej 16, København

Schmidt, Hanne, Vermehrensvej 8, Klampenborg
 Schou-Nielsen, Birthe, Knebelvej 11, Risskov
 Schrøder, Ingeborg, Ibstrupvej 52, Gentofte
 Schwartz, Karen Holm, Jyllandsgade 21, Skive
 Schütze, Ida, Bukkeballevvej 14, Rungsted kyst
 Seehusen, Birgitte, Fuglebakkevej 79, København F
 Sjølander, Kirsten Koefoed, Trekanten, Nexø
 Skaftø, Gudrun Kristina, Kildebo, Sorø
 Skot-Hansen, Bodil, Eltang
 Skovmand, Karen, Bregnerødvej 9, Allerød
 Spillemose, Hanne Børsø, Læssøegade 197 B, Odense
 Sternkopf, Grethe, Lahns-gade 83, Odense
 Svenningsen, Birthe Lis, Dalsvinget 8, Hellerup
 Svensson, Anne Margareth, Veberød nr. 15, Sverige
 Søgaard, Anna Margrethe, Langelandsgade 199, Århus
 Sørensen, Birte Buje, Strandby andelsmejeri pr. Farsø
 Sørensen, Bodil, Sandagergård, Nr. Vilstrup
 Sørensen, Elsa Esberg, Torvet 5, Jerslev Jyll.
 Sørensen, Kirsten, Hobrovej 88, Randers
 Sørensen, Kirsten Mette Luunbjerg, Diget pr. Nymark
 Sørensen, Nanna Busk, Kirkevej 4, Lemvig
 Thaning, Kirsten, Ledreborg Alle 14, Gentofte
 Thomsen, Else, Branderup, Jyll.
 Thomsen, Eva, Vestergade 7, Helsingø
 Thomsen, Ingrid Eller, Ingemannsvej 12, Herning
 Truelsen, Karen, Bellahøjvej 4, Brønshøj
 Tøttrup, Jane, Rolighedsvej 5, Nørresundby
 Wad, Sidsel, Vodskov st.
 Walther, Brita, Strandboulevarden 33, København Ø
 Weidemann, Bitter, Bindegarnsfabrikken, Rudkøbing
 Vest, Lissi Birgit Pedersen, Horn Østergård, Fårvang, Jyll.
 Wienberg, Anne Marlene, Jaungyde skole, Ry
 Villadsen, Inger, Resenvej 50 A, Skive
 Winther, Birthe, Glentevej 10, Frederikshavn
 Winther, Hanne, Storegade 201, Esbjerg
 Østergaard, Hanne, Brummersvej 9, Mølholm, Vejle

Mandlige elever 1959—60.

Andersen, Axel Peter, Valbygårdsvej 11, Slagelse
 Andersen, Erik, Langesund 4² tv., København Ø
 Andersen, Matti Leo, Hundigegård pr. Greve Strand
 Andersen, Svern, Rådalsgård, Råby, St. Heddinge
 Andreasen, Lars Kruse, Strandvej 154, Charlottenlund
 Arnfred, Terkel, Vandtårnsvej 30, Birkerød
 Bendixen, Axel, Frimestervej 14⁴, København NV

Bing, Erik, Nørre Alle 71, København Ø
 Bjerre, Mads Vestergaard, V. Dalby, Gimsing pr. Hjern
 Borup, Steffen, Fortunvej 6, Charlottenlund
 Bose, Hiralal, Indien
 Brage-Andersen, Ole, Hvidkildevej 18 A, København F
 Brauner, Erik, Lægårdvej 6, Holstebro
 Bregendahl, Søren, »Bregendal«, Fly, Skive
 Bregendahl, Bak Søren, Kjeldbjerg pr. Skive
 Breum, Bent, Vesterbrogade 54⁴, København V
 Brink, Jørgen, »Stensbjerg« pr. Hoptrup
 Broch, Jens Sejer, Tobøl pr. Føvling
 Brøndum, Carsten, Præstevænget 10, Åkirkeby
 Callesen, Andreas, Uge, Tinglev
 Christensen, Benny, Arnesvej 44, Brønshøj
 Christensen, Christian Katborg, Holmgård, Råsted, Vemb
 Christensen, Jørgen Lund, Mørkov, Sj.
 Christensen, Oluf, »Bellahøj«, Rødkærsbro
 Christensen, Peter, Folding, Brørup
 Christensen, Svend, Ullits Hede, Ullits
 Christensen, Stig, Søborghus Alle 19, Søborg
 Christiansen, Steen Byskov, Bøvling pr. Bøvlingbjerg
 Dahl, Jens Staunsbjerg, Sjørup pr. Viborg
 Damgård, Alf, Silkeborgvej 29, Herning.
 Diederichsen, Johannes, Lunden pr. Nordborg, Als
 Dinesen, Jens Nielsen, Christiansgave 23, Rungsted.
 Engeli, Arne, Alte Landstr. 17, Romanshorn, Schweiz.
 Eriksen, Hans, Dybvad Mølle, Års
 Eriksen, Knud Dybro, Filholm pr. Manna
 Friis, Svend Buhl, Frederiksdal, Trustrup
 Fønss, Peter, Bruungsgade 56, Århus
 Gabe, Carl Lawetz, Skaksholm pr. Løve
 Gadensgård, Jens Ole, St. Ravnshøj pr. Frederikshavn
 Gartberg, Arne, Grönvägen 56, Nybro, Sverige
 Gaugler, Jörgi, Drosselvej 34, København F.
 Greve, Kai Madsen, Hostrupskov, Åbenrå
 Grønbjerg, Niels Erik, Kuleborgvej 4, Åkirkeby
 Hansen, Egon, Fæsted pr. Sdr. Hygum
 Hansen, Ivar, Agerbæk
 Hansen, John Hovmund, Nyvej 12, Ringe
 Hansen, Paul Fønss, Søndergade 2, Otterup
 Harms, Klaus, Langagergaard, Holbæk
 Harsløf, Sten Brynerssøn, Munkholmvej 104, Holbæk
 Helger, Peter, Christiansvej 15, Charlottenlund
 Helms, Niels Jørgen, P. Mønstedts alle 23, Højbjerg
 Holm, Per, Onsgårdsvej 37, Hellerup

Holm, Lars, Mynstersvej 1 st., København V
 Isaksen, Jørn, Sæbberup pr. Løsning st.
 Jacobsen, Jes, »Tenneholt«, Skovbølle
 Jacobsen, Leif, Lysvang, Gyllingskov, Gylling
 Jensen, Erling Lund, Sækbæk pr. Tistrup
 Jensen, Helge Bach, Geelsskovvej 10, Virum
 Jensen, Jens Martin, Ålekær, Åle st.
 Jensen, Jørgen H., Lehnsgaard pr. Hjortsvang
 Jensen, Kaj, Toldbodgade 16⁴, København
 Jensen, Mads Rahbek, Sønderbygaard, Borris
 Jensen, Peder Nybo, Sct. Laurentievej 4, Viborg
 Jespersen, Peter Bisgaard, Mjallerup pr. Løgstør
 Johnsen, Hans-Jacob, »Høigaard«, Ildved, Jelling
 Jørgensen, Jørgen, Mimersgade 56, København N
 Karlsson, Lars, Box 348, Kungsgården, Sverige
 Kirkegaard, Anders, Sir-Østergaard, Holstebro
 Klemmensen, Per Anton Houmøller, Joakim Larsensvej 5,
 København F
 Knutzon, Lars, Niels Brocksgade 42, København V
 Kristensen, Bent Tange, Tjæreborg
 Kristensen, Jørgen Egholm, Vesterbrogade 44, Vejle
 Kristiansen, Kaare Bang, Forsomho skole pr. Ølgod
 Kristiansen, Magnus Ilsøe, Sønder-Onsild
 Krogh, Jørgen, Augustenborg
 Krogsgaard, Frede, Tistrup st.
 Larsen, Erik Preben, »Toftelund«, Merløse pr. Skævinge
 Larsen, Frede, »Løvhøjgård«, Underød pr. Bråde
 Larsen, Gunnar, Kvie, Ansager
 Larsen, Hans Ole, Uglebjergvej 89, Odense
 Larsen, Kurt, Jærggade 30, Vorup, Randers
 Larsen, Mogens Kloster, Frøstrup
 Laursen, Gunner, Yding pr. Østbirk
 Leimand, Orla Niels Henrik, Bagsværd Torv 41, Bagsværd
 Lundberg, Erik V., Havdrupvej 96, Brønshøj
 Madsen, Jens Meldgaard, Mejrup, Holstebro
 Madsen, Knud Illum, Diernæs, Fåborg
 Madsen, Niels, Hvelplund, Stakroge
 Madsen, Ole Christian, Kidris, Høgild pr. Herning
 Madsen, Søren B. Kollerup, »Højbo«, Oudrup, Vindblæs
 Mazanti, Preben, Østergade 31, Toftlund, Sdrj.
 Mejlholm, Svend, Ulstruplund, Vrensted
 Mex-Jørgensen, Jørgen, Langkilddegård, Stenstrup
 Meyer, Aage, Harbjerg, Brørup
 Møller, Bendt Erik, »Jenle«, Seden
 Mønsted, Kay Brorson, »Fævejle«, Trustrup

Mørup, Svend Kristen, Haskjær, Sørvad.
 Nauntofe, Jens, Sct. Knudsvej 5, Viborg
 Nielsen, Børge, Lyngbytorp, Vittrup
 Nielsen, Johann Hansen, Vollum, Bredebro
 Nielsen, Mogens Bang, Herninggade 10⁵ tv., København Ø
 Nielsen, Ole Ilum, Dyblandsvangen 11, Brønshøj
 Nielsen, Svend, Kongsted pr. Rønnede
 Nielsen, Øjvind, Træden pr. Tønning
 Nissen, Nis Ole, Bargumsvej 17, Tønder
 Paulsen, Jes Jørgen H., Fjelstrup Præstegård
 Pedersen, Chr. Bagge, Brundby, Samsø
 Pedersen, Egon, Pedersholmsalle 15, Vejle
 Pedersen, Ejnar Dissing, Holmgård, Rakkeby pr. Hæstrup
 Pedersen, Harry Daniel, »Slettingen«, Hellum
 Pedersen, Peter Ginnerup, Borupgård pr. Randers
 Pedersen, Søren, Sofienborg, Hjerm
 Pedersen, Valdemar, Såby, Østbirk
 Petersen, Lars Boye, Højdevangsalle 32, København S
 Ploug-Sørensen, Bent, Bækkelundgård, Villestofte
 Polzin, Hans Dieter, Rathausmarkt 24, Slesvig
 Poulsen, Flemming Lundgaard, Farsbøllegård, Gamby
 Prüss, Gerhard, »Langagergård«, Oksenvad, Sommersted
 Rasmussen, Erik, »Frisenlund«, Systofte
 Rasmussen, Erik Dengsøe, »Agentoftgård«, Klorup
 pr. Bjerregrav
 Rasmussen, Erling, Hansted pr. Horsens
 Rasmussen, Leif, Vibekegade 6 st. tv., København Ø
 Rasmussen, Niels Erik, Hansted Mark pr. Horsens
 Rasmussen, Henning, Bøgevej 12, Nyborg
 Ravn, Herluf, Gammelby pr. Filskov
 Ring, Jakob Anders, Auroravej 70, Vanløse
 Rosén, Carl-Erik, Mora Folkehøjskole, Sverige
 Rökke, Öystein, Skatval, Noreg
 Schmidt, Per, Brøndum pr. Guldager
 Skytt, Johs., Vesterbygård, Sdr. Bjert pr. Kolding
 Stokbæk, Johannes, Ferritslev, Fyn
 Svensson, Jørn Verner, Rådved pr. Springforbi
 Sørensen, Ole Tue, Barthsgade 18, Århus
 Sørensen, Søren Ringberg, Ø. Brønderslev, Brønderslev
 Tesdorpf, Peter Henrik, Gjorslev, St. Heddinge
 Thorsen, Søren, P. Sabroesgade 15, København SV
 Thorup, Erik, I. E. Ohlsensgade 13⁴ th., København Ø
 Troelstrup, Niels-Kristian, Sct. Marcus plads 8, Frederiksberg
 Vålvannet, Per, Magnor st., Glomdalen, Noreg
 Vestergaard, Erik, »Højvang«, Jels
 Willumsen, Ole, Ll. Hovelse pr. Ølsted

Askov Lærlinges regnskab

1. september 1958 til 31. august 1959

Indtægt:

Beholdning 1. september 1958		5.279,83
1781 medlemmer betalt kontingent.	8.033,00	
1600 holdere af Dansk Udsyn.....	1.600,00	
Indvundne renter	67,25	
Gaver	89,35	9.789,60
		<hr/>
		15.069,43

Udgift:

Porto	573,70	
Korsbånd m. v.	250,50	
Kontorhjælp	350,00	
Årsskrift	3.757,50	
Bidrag til landselevforeningen	844,75	
Gaver	230,83	
Klokkespil til skolen	3.500,00	
Rejser	101,66	
Elevunderstøttelser	1.130,00	10.738,94
Beholdning 1. september 1959: giro.....	560,27	
Andelsbanken	3.770,22	4.330,49
		<hr/>
		15.069,43

Askov, den 5. september 1959.

Andreas Nielsen.

Ovenstående regnskab er gennemgået og fundet i overensstemmelse med bilagene. Kassebeholdningen: Bank 3770,22 + giro 560,27, var til stede.

Askov, den 12. september 1959.

Frode Hasseriis. E. Grue Sørensen.

Askovgården

Det er vist ikke for meget sagt, at det settlementsarbejde, en lille gruppe af tidligere askovelever påbegyndte for godt 16 år siden, i dag er accepteret af store dele af Nørrebros befolkning som noget godt og væsentligt, noget man nødtigt vil undvære.

Dette sidste er der heller ikke tegn på. Askovgården står tværtimod over for endnu en lokaleudvidelse. Og efterhånden som flere lejligheder i huset kan frigøres — omend det sker over en lang årrække — vil de kommunale myndigheder, der har med forebyggende børneforsorgsarbejde at gøre, være os behjælpelige med at få disse inddraget til arbejdet. Den vitalitet, der til daglig præger huset, viser, at der stadig er et meget stort behov for settlementsarbejdet. Omkring 300 mennesker passerer ugentlig Askovgårdens ikke alt for rummelige lokaler. Fritidshjemmet har 40 børn — 220 klubmedlemmer er fordelt på 15 klubber, der ledes af 30 frivillige medarbejdere.

Hele dette settlementsarbejde er et eksempel på højskolens sociale interesse. For hvis de gamle askovelever ikke mener noget alvorligt med at være medarbejdere, ville de næppe komme 2—3 timer om ugen til den faste klubaften, hvor de ganske vist, hvad angår social indsigt og forståelse lærer lige så meget, som de selv på anden måde f. eks. kulturelt bibringer klubmedlemmerne. Når Askovgårdens årsbidragydere ligeledes er tidligere askovelever, må denne indsats ses under samme synsvinkel.

Vi håber fremdeles, at mange af de askovelever, der senere kommer til København, ikke snyder sig selv for det tilbud, som Askovgården giver dem ved gennem arbejdet at opnå en bedre social og medmenneskelig forståelse.

Eventuelle bidrag eller årsbidrag kan sendes til postgiro 88750 eller Askovgården, Korsgade 60, København N. (Telf. NOra 3242.)

December 1959.

Kirsten og Knud Magnild.